

ELS CATALANS DE SENTIMENT NACIONAL ESPANYOL I EL SEU SUPORT A LA SOBIRANIA. Condicions i drets.

Autor: Albert Martín i Ballesta

Director del Treball de Recerca: Dr. Josep Sort i Jané

gener 2008

Índex

1. Introducció

1.1. Objecte i justificació. Pàg. 3

1.2. Hipòtesi de treball. Pàg. 4

1.3. Metodologia. Pàg. 5

2. El sentiment nacional dels catalans.

2.1. L'actitud davant la sobirania en països amb clivelles nacionals. Pàg. 6

2.2. El sentiment de pertinença nacional de la població de Catalunya i la relació amb l'Estat espanyol. Pàg. 16

3. Sobirania i drets de les minories.

3.1. Els drets garantits a les minories en països amb clivelles nacionals. Pàg. 21

3.2. La reciprocitat de drets i deures entre Espanya i les seves antigues colònies. Pàg. 37

3.3. La Unió Europea (UE) davant dels fenòmens independentistes. Pàg. 39

4. Conclusions i propostes: Els drets dels catalans de sentiment nacional espanyol a la Catalunya independent. Pàg. 42

Bibliografia. Pàg. 52

Annex I: La clivella d'origen a Catalunya. Pàg. 58

Annex II: Comparativa de participació social Catalunya/Espanya. Pàg. 60

Annex III: Convenis de doble nacionalitat. Pàg. 62

1. Introducció

1.1. Objecte i justificació

L'objecte d'aquest treball final del Màster d'Anàlisi Política de la UOC (2008) és fer una reflexió basada en casos de diversos països de característiques similars a Catalunya, seguida de propostes estratègiques i de decisions a prendre sobre les condicions i seguretats que podrien fer decantar la població catalana de sentiment nacional espanyol cap a un vot favorable a la independència en un referèndum sobiranista.

La Cort Permanent de Justícia Internacional i el Comitè de Drets Humans de l'Organització de les Nacions Unides ha reconegut una evidència: que l'existència de minories no és una qüestió de dret sinó de fet i que, en conseqüència, el no reconeixement de la seva existència per part dels estats és contrària a Dret.

Malgrat que no hi ha gaires realitats d'estats plurinacionals en el món –i cada vegada menys en la mida que les nacions van assolint la seva independència-, hi ha exemples propers en el temps i en el nostre entorn sociopolític que permeten efectuar un estudi comparatiu del posicionament de les que serien noves minories en el territori que es vol autodeterminar però que formen en canvi part de la majoria de l'estat originari. Els resultats d'aquest posicionament han derivat en nous consens o en greus conflictes.

D'altra banda, i com es demostrarà més endavant, el sentiment de pertinença nacional exclusivament català és minoritari en el propi territori. No es tractaria doncs per als que ho arribessin a plantejar solament de guanyar un referèndum, sinó que els caldria fer-ho obtenint un resultat positiu i socialment integrador amb garanties de governabilitat: en aquesta fase de la nostra història i amb la realitat social que tenim, els qui vulguin consolidar un estat català han de saber trobar el *demos* únic que ha d'autodeterminar-se democràticament.

Es tindrà també molt present, a l'hora de fer les anàlisis pertinents, que no és el mateix els catalans de sentiment nacional espanyol estricte que els catalans que –malgrat es reconeguin en part com a tals- se senten part d'una cultura nacional espanyola amb les seves pròpies icones i referents culturals i lingüístics. Aquesta seria la veritable “minoria” nacional a tenir en compte perquè és la que millor es pot manipular per oposar-la a una Catalunya sobirana.

La situació que s'està vivint a Catalunya i a Espanya en aquesta darrera etapa i la possible fallida de l'edifici institucional (és més que dubtós que la Constitució actual es pogués tornar a pactar avui i les reformes que es proposen van en un sentit contrari a un estat inclusiu¹), fa preveure un increment de les tensions polítiques i socials d'índole territorial que justifiquen ampliar el coneixement i la reflexió sobre el comportament dels diversos actors estratègics que hi intervenen en un procés sobiranista, dels quals el col·lectiu que se sent nacionalment espanyol a Catalunya n'és un dels fonamentals.

1.2. Hipòtesi de treball

La independència de Catalunya és econòmicament factible. Els principals agents estratègics a favor i en contra són els mateixos que en d'altres països. La decisió ha de ser de base democràtica (consulta popular) per a poder ser acceptada internament i reconeguda internacionalment. Per a que un referèndum d'aquest tipus sigui vàlid cal una participació majoritària de la població i un vot positiu també majoritari.

Per a aconseguir aquesta majoria el procés no pot ser plantejat en forma identitària sinó de comunió d'interessos perquè fins d'aquí vàries generacions – i sempre que no es produeixin noves allaus immigratòries- no hi haurà una ascendència comuna identificable majoritàriament amb el territori. Tanmateix, la situació actual ja acusa una forta i inevitable acció identitària espanyola que pretén, precisament, enfortir arreu de l'estat² espanyol el sentiment de pertinença a la seva majoria. Els científics socials sovint subestimen el poder emocional del nacionalisme: els polítics, no.

Allò que es vol demostrar és que el comportament de la que podria arribar a autoidentificar-se com a minoria nacional espanyola en una situació d'avenç cap al sobiranisme, és determinant per a l'èxit de la proposta independentista, en tant que havent-se donat aquests processos en d'altres territoris, depenent de les diverses estratègies seguides pels diversos actors, s'han produït resultats del tot diferents.

¹ Propostes com la de recuperar competències estatals o canviar la llei electoral per a fer encara menys proporcional la presència dels partits no nacionals espanyols.

² Tinguem presents les directrius del PP respecte a la Fiesta Nacional Española del 12-O.

La pregunta a respondre doncs, és: *en quines condicions els catalans de sentiment nacional espanyol i que es convertirien en minoria nacional poden donar suport a un referèndum sobiranista?*

La meua hipòtesi és que ho faran sempre i quan estiguin convençuts que en tenen a guanyar per a ells i els seus descendents³ però, a més, que els seus interessos com a minoria estaran salvaguardats en el nou estat.

1.3. Metodologia

Com a mètode seguiré l'estudi de casos per tal de trobar elements comparatius que em permetin confirmar o no la hipòtesi, en tant que un procés d'aquest tipus i en aquesta època i lloc històrics presenta massa variables i un nombre insuficient de casos que impedeixen respondre la hipòtesi a través de mètodes estadístics.

Analitzo en primer lloc el sentiment de pertinença nacional en territoris considerats paradigmàtics en els processos d'autodeterminació o en d'altres on aquests processos s'han produït recentment. Aquests països tenen un element comú: l'existència de clivelles nacionals importants i de minories, considerant com a tals aquells col·lectius el nombre de persones dels quals que els formen és inferior al de la resta de la societat i que, quan són molt similars, la qualificació depèn de criteris de dominació o d'igualtat.

Tot seguit analitzaré la distribució de la població de Catalunya en base al seu sentiment nacional d'acord amb les darreres dades facilitades per ens oficials⁴. Aquests dos blocs, que conformen el capítol 2, permetran contrastar la situació a Catalunya amb els dels països triats i amb aquest objectiu ja n'hi vaig destriant algunes de les diferències.

En el tercer capítol estudio quina és la situació de suport a la sobirania en els països de la mostra i quins són els drets concedits a les seves minories pels estats. Incloc una

³ I no solament des del punt de vista econòmic sinó perquè una comunitat d'interessos catalana sigui més atractiu com a imaginari col·lectiu que una comunitat d'interessos espanyola, en la mida que enfonsa les seves arrels en una tradició política catalana històrica diferent de les altres nacions de l'entorn.

⁴ Utilitzo les dades de l'estudi núm. 400 del CEO, del mes d'octubre. L'estudi més recent, aparegut a les acaballes d'aquest treball, tenint en compte el marge d'error estadístic, no altera les conclusions.

referència a la reciprocitat de drets entre l'estat espanyol i les seves antigues colònies d'Amèrica i unes observacions sobre el posicionament de la Unió Europea davant dels fenòmens independentistes.

Finalment, com a conclusió que és l'objectiu d'aquest treball d'anàlisi estratègica, indico aquells elements estratègics i de decisió que considero deduïbles de l'estudi fet.

2. El sentiment nacional dels catalans.

2.1. L'actitud davant la sobirania en països amb clivelles nacionals.

L'any 1830, Bèlgica va separar-se del Regne dels Països Baixos. Ja en aquell temps existien ben consolidats dos pobles amb dues llengües diferenciades. Tanmateix, fou l'interès comú (catòlics, industrials, agrícoles i proteccionistes al sud davant d'un nord protestant, comercial i lliurecanvista), allò que garantí el suport a la independència tot i trobar-se en zones geogràfiques perfectament delimitades.

Tanmateix, l'evolució posterior de Bèlgica ens porta a constatar un efecte bastant generalitzat: mentre que la federació territorial sembla factible (EEUU, RFA), no ho és la federació plurinacional.

Pot el poble de Catalunya fer com el de Bèlgica? Pot atendre a un interès comú –cada vegada més evident per la desafecció ja indissimulada d'Espanya- per a plantejar la secessió com un benefici pel sols fet d'habitar en el territori català? Podem aconseguir una ciutadania plural que inclogui la pertinença cultural de les persones amb la pertinença a un mateix territori?

La política comparada demostra que a les societats pluriculturals on podem dir que existeix estabilitat i consolidació democràtica és perquè han triat mecanismes consocionals d'enginyeria institucional que garanteixen a tots els grups nacionals un rol de decisió en la vida política. El nostre repte però, ha de ser evitar la deriva cap a la consolidació de dues comunitats tant més quan demogràficament s'apunta que en pocs anys, amb el 25% de la població catalana compostat per nacionalitats diverses, la necessitat d'uns referents cívics i socials com a pal de paller de la construcció del país serà cada vegada més important.

En tot cas, focalitzar la voluntat de sobirania sobre els interessos comunitaris -millor defensats en cas de secessió-, hauria de portar els partits i els ciutadans de sentiment nacional català, especialment aquells que –sense raons objectives- segueixen pretenent una impossible Espanya federal des de la seva creença que en aquest mateix estat poden coexistir diverses comunitats polítiques –cadascuna amb el dret d'autogovernar-se-, a una defensa d'una comunitat política –la catalana-, culturalment diversa. És a dir, a aconseguir per a Catalunya allò que és inherent a la història política del nostre poble i un dels nostres senyals d'identitat però que és impossible d'aconseguir en la cultura política espanyola.

Veiem doncs a continuació diversos exemples de processos d'independència i de l'actitud dels ciutadans que dins dels nous estats passaven a trobar-se formant part d'una minoria nacional.

Croàcia

- Independent des del 1991.
- 56.542 km²; 4,8 milions d'habitants
- Minoria sèrbia: 14% abans de l'esclat de la guerra, prop del 5% ara.
 - o Altres grups nacionals molt minoritaris (cap d'ells arriba a l'1%), la majoria dels quals prop de les fronteres dels estats on són majoria: italians, txecs, eslovacs, hongaresos, eslovens, rutens... Aquestes darreres minories van ser objecte de neteja ètnica.

L'actitud de la minoria sèrbia de Croàcia és deduïble de la història recent del país: els croates han estat independents a l'edat mitjana, temporalment durant la II Guerra Mundial i van declarar-se independents de Iugoslàvia al 1991 entrant en guerra civil ètnica, on els serbocroates van rebre suport militar de Sèrbia (i van proclamar la República Sèrbia de Krajina); el 1998 s'arriba a l'acord de pau definitiu que garanteix la unitat territorial croata.

Gairebé 280.000 serbis varen fugir cap a Sèrbia davant l'ocupació per l'exèrcit croata dels territoris de la Krajina i d'Eslavònia oriental que s'havien autosegregat de Croàcia en declarar-se la independència. Es calcula que han anat retornant i s'hi han quedat prop de cent mil però la resta romanen a Sèrbia exigint al Govern croata que facilitin el seu retorn.

La integració de la minoria sèrbia és un dels condicionants per a la integració al Consell d'Europa i a la Unió Europea i l'exigència de reformes concretes afavoridores del retorn i del desenvolupament econòmic de les zones serbocroates, una de les exigències d'aquesta minoria per donar suport als partits de govern croates, així com la d'acabar amb les polítiques discriminatòries contra les minories a l'hora de trobar feina o en els àmbits culturals i polítics.

El partit a què pertany el Govern sortint de Croàcia (Unió Demòcrata Croata) ha incorporat com a soci al principal el partit de la minoria sèrbia a Croàcia (el Partit Independent Democràtic Serbi), cosa que ha estat molt valorada com a una important mostra d'integració.

Eslovàquia

- Independent des de l'1/1/1993. Ingrés a la UE al 2004.
- 49.035 km²; 5,4 milions d'habitants
- 11% de la població hongaresa, agrupats territorialment al sud del país, limítrof amb Hongria; 1,5% gitanos; 1,1% txecs.

Eslovàquia no ha constituït mai fins ara un estat independent –excepte els sis anys de la II Guerra Mundial- tot i que els eslovacs han conservat la seva personalitat nacional al llarg dels segles i durant la seva pertinença al regne d'Hongria. La zona de població hongaresa va retornar a Hongria a la II Guerra Mundial i això ha provocat un ressentiment ètnic important que pateix la minoria magiar.

Cal fixar-se en el baix percentatge de la minoria txeca per ser l'altre estat que constituïa Txecoslovàquia. Així mateix, a Txèquia, els eslovacs són escassament l'1,9% de la població. La conclusió important d'aquestes dades és que la divisió de Txèquia i Eslovàquia no podia ser condicionada per dobles minories. De fet, enquestes entre la població anteriors als acords parlamentaris de divisió del país, no donaven majories a aquesta divisió. D'altra banda, en enquestes recents, el 60% dels eslovacs declaren que no voldrien viure al costat d'un hongarès que, aquests sí, constitueixen una minoria força més notable amb un estat fronterer de la mateixa ètnia.

El sentiment d'identitat nacional magiar és prou fort com per a declarar-se com a tals en els cens i votar unànimement partits l'objectiu principal dels quals és la defensa dels seus drets com a minoria, cosa que permet dubtar del seu sentiment de pertinença i identificació amb l'estat eslovac en la mida que aquest no els reconeix determinats drets com es veurà més endavant.

Eslovènia

- Independent des del 23/12/91.
- 20.273 km²; 2,1 milions d'habitants
- Minories: 2,8% croates; 2,4% serbis; 1,4% bosnians; petites minories hongaresa i italiana.

No es pot considerar que hagi gaudit d'una veritable independència com estat amb anterioritat a la seva secessió de Iugoslàvia que es va realitzar després d'una breu guerra (deu dies). Això, i el baix pes de les minories –Eslovènia es pot considerar un estat pràcticament homogeni-, va estalviar que quallés un conflicte ètnic com va succeir en canvi a la resta de repúbliques iugoslaves. L'estabilitat del petit estat eslovè prové també del fet que no té contenciosos amb els estats limítrofs i de la gran unitat de totes les seves forces polítiques a l'hora de proclamar la independència, unitat que s'ha mantingut després amb governs d'àmplies coalicions. Aquesta estabilitat ha permès també que sigui Eslovènia l'estat de l'antic bloc comunista que disposa d'una renda per càpita més alta

Estònia

- 45.000 km²; 1,6 milions d'habitants.
- Independent des del 20 d'agost de 1991. Entrada a la UE al 2004.
- Minoria russa (26% de la població); ucraïnesa (2,1%) i bielorrussa (1,2%).
 - o A la regió de Narva, fronterera amb Rússia, el 80% de la població són immigrants russos i els seus descendents de l'època de dominació soviètica, discriminats a l'administració pública i a les escoles, només poden votar a les eleccions municipals. Demanen plens drets de ciutadania i autonomia però no plantegen la secessió perquè es consideren ciutadans estonians, tot i que molts d'ells tenen encara passaport rus.

Malgrat que els estonians estan instal·lats al seu territori de temps immemorial, Estònia només havia estat independent en el període entre la Primera i la Segona Guerra Mundial.

És important el fet que la major presència de població no estoniana es troba a les ciutats i que es tracta en gran part de població de migracions recents (salvant les distàncies, el mateix que succeeix a Catalunya) impulsades per les autoritats soviètiques per dissoldre la nacionalitat estoniana –aquest fet és similar a les altres repúbliques bàltiques- mentre que al camp continua sent àmpliament majoritària la població autòctona. Les altres minories estònies s'integraven preferentment en rus.

L'afebliment del control central amb la *perestroika* va permetre que Estònia i les altres dues repúbliques bàltiques restablissin la seva sobirania i amb ella el predomini de la seva llengua i cultura. En el cas d'Estònia amb la Declaració de sobirania de 16 de novembre de 1988 (que afirmava que Estònia es trobava en procés cap a la independència) i, escassament un mes més tard, la proclamació de l'estonià com a llengua estatal oficial. Dos anys més tard es creava el Consell Nacional de la Llengua, responsable d'impulsar-la i garantir la seva primacia.

Aquest desig d'afermar la pròpia identitat en un país petit amb un poderós estat rus veí va motivar un tracte fortament discriminador vers les minories i, en concret, vers els russos, que van veure com s'exigia uns relativament alts coneixements d'estonià per poder obtenir la ciutadania⁵ i que en bona part les noves generacions se'n senten estonianes. Les exigències d'entrada a la UE han rebaixat la pressió però el conflicte amb Rússia per aquest motiu segueix obert fins al punt que no s'han acabat de tancar les discussions sobre fronteres (cas únic entre els nous estats). Aquesta actitud de protecció de la minoria per Rússia s'ha reflectit també en la crida al boicot comercial als productes i serveis estonians i als serveis de transport, restringint-se el pas sobre el riu Narva i reduint els subministraments de petroli a través d'Estònia.

Malgrat tot, hi ha també a Estònia organitzacions culturals corresponents a molt diverses nacionalitats (armenis, jueus, tàrtars, etc.) agrupats en la Unió Estònia de Nacionalitats, així com una societat estònia de cultura russa que organitzen actes i convencions amb l'objectiu de posar de manifest que només una Estònia independent pot garantir una real autonomia cultural de les seves minories nacionals.

Irlanda / Irlanda del Nord:

- Irlanda del Nord: 13.843 km²; 1,7 milions d'habitants
- República fora de la Commonwealth des del 1949. Entrada a la UE (CEE) al 1973 / Irlanda del Nord forma part del Regne Unit des de la partició de l'illa el 1921.
- Clivella religiosa a Irlanda del Nord: 46% protestants; 38% catòlics.

Quan posem Irlanda d'exemple, sigui per referir-nos a la Irlanda independent o a la pertanyent al Regne Unit, fem sovint paral·lelismes que convindria destriar bé. Així, de vegades –i considerant-ho un avantatge- es fa l'observació que mentre a Catalunya les onades de la gran immigració del segle passat són relativament recents sobre el territori, a Irlanda és tot més complicat perquè els anglesos hi són de fa segles.

S'obliden dues qüestions molt importants: els anglesos encara que considerin el territori com a part del seu estat (com els *pied-noirs* a Algèria) eren conscients que provenien d'un altre país: la gran immigració a Irlanda va haver de passar el mar des d'Anglaterra i Escòcia en una data tan recent com el 1800 i des del primer moment van exercir un domini legal i econòmic sobre els irlandesos del territori i la religió –que portaven amb ells els immigrants- va convertir-se en el símbol diferenciador. D'altra banda, no ha arribat a crear-se una identitat nacional britànica que confongués anglesos amb britànics, com si ha succeït en canvi amb la conscientment promoguda assimilació dels conceptes Castella-Espanya. Per aquesta raó, unida al trencament institucional del 1714, la gran majoria dels immigrants espanyols no tenen culturalment la consciència de ser en un país diferent del seu. Els anglesos havien anat a un altre país. Els espanyols s'han mogut dins del seu. Els anglesos havien patrimonialitzat la conquesta. Les generacions d'espanyols durant 300 anys han considerat sempre Catalunya part integrant del seu patrimoni.

La partició d'Irlanda al 1921 va originar una situació de doble minoria: els protestants-probritànics són minoria en el conjunt de l'illa, mentre que els catòlics-proirlandesos ho són en els territoris del Nord (al voltant d'una tercera part en el moment de la divisió: la major natalitat dels catòlics pràcticament ha igualat la població actualment). De fet, Irlanda del Nord es troba sense ser nació ni Estat. No és Estat perquè de seguida queda englobada en el Regne Unit i no és nació perquè té dos grups ètnics diferenciats aparentment per motius religiosos però fonamentalment per origen,

⁵ Convé insistir que l'estonià és un idioma de família del tot diferent al rus.

història, cultura, orientació política i idiosincràsia. D'altra banda, el sentiment nacional britànic dels unionistes és més aviat de base pragmàtica.

A Irlanda del Nord, la clivella religiosa és representativa de les dues comunitats nacionals: els qui se'n senten culturalment vinculats a la Gran Bretanya i pel tant en volen seguir units, i els que se'n senten part d'Irlanda (s'ha de dir però, que una part dels catòlics nord-irlandesos no és contrària als lligams amb Londres). En l'imaginari d'aquesta darrera comunitat ha planat sempre la independència de la resta de l'illa assolida amb mitjans violents. Aquesta situació de llarg enfrontament armat ve propiciada per la forta clivella entre les dues comunitats que es va anar afermant històricament per les importants discriminacions de tot tipus que comportava el pertànyer a una o l'altra i que afectaven les possibilitats de creixement personal i familiar.

Al 2003, a la declaració de Downing Street signada entre els governs britànics i irlandès, aquell reconeixia el principi de lliure determinació per a Irlanda del Nord i no tenir-hi cap tipus d'interès econòmic o d'altra mena.

La situació a Catalunya, com veurem més endavant, no és comparable (no hi ha dos estats en conflicte reclamant sobirania sobre un mateix territori i la majoria de la població no sent en exclusiva la nacionalitat catalana) i el qualificatiu d'unionistes o sobiranistes que ara s'està utilitzant defineix una opció política per una comunitat d'interessos, però no una identitat nacional.

Letònia

- Independent des del 21 d'agost de 1991. Entrada a la UE al 2004.
- 64.589 km²; 2,3 milions d'habitants
- La població d'origen letó va baixar del 75% al 1935 fins al 52% al 1989.
- Minories: russos (34%); bielorusos 4,1%); ucraïnians (2,5%); polonesos (2,5%); lituans (1,4%); més d'una tercera part de la població viu a la capital. El 62% dels habitants assenyalen el letó com a llengua materna i un 36% el rus.

Letònia només ha estat independent durant el període entre les dues guerres mundials. El procés de russificació va ser el més important de les tres repúbliques bàltiques fins al punt que els letons estaven a punt de ser minoria en el seu propi territori. A principis dels '90 gairebé un 30% de la població no sabia letó o en tenia

coneixements mínims; els letons són minoria a la seva capital, Riga, i els seus problemes són potser els que més semblen a alguns dels que es va trobar Catalunya en sortir de la dictadura franquista i que ja han estat en part superats.

El país va tenir dificultats per a la seva integració a la UE per la intransigència amb que es tractaven els drets de la minoria russa i es va veure obligada a canviar algunes de les seves normes sobre ciutadania. Es considera que la seva legislació lingüística vol crear una societat monolingüe si més no a la vida pública, cosa que ha estat considerada legítima pels organismes internacionals on les associacions russòfones han portat les seves reivindicacions.

S'ha de tenir present també el suport absolut dels partits letons a les lleis de llengües i de ciutadania (d'aquesta darrera en parlarem més endavant). La primera d'elles, reformada al 1992, estableix el letó com única llengua oficial i la forma d'implantar-se amb una cultura encara poc democràtica, va conduir a no respectar les llibertats individuals i privades cosa que va provocar enfrontaments i divisions importants entre la població en tant que es pretenia nogensmenys que invertir la tendència respecte a l'arrelament del rus al país: obligació d'aprendre letó i fer els exàmens en la llengua oficial, únic ús a l'administració, letonització de l'escola... polítiques totes elles dirigides a persones que mai no havien estudiat en cap altra llengua que el rus i que n'estaven absolutament convençudes de la major validesa d'aquest idioma com a llengua de relació internacional.

Els resultats d'aquestes polítiques deu anys més tard, reflecteixen que mentre l'ús del letó s'incrementa a nivell formal, és el rus el que ho fa a nivells informals, és a dir, es consolida en l'esfera oficial però no penetra a la vida social quan l'ús lingüístic no està regulat i depèn de cada individu. Si més no, això permet negar polítiques assimilacionistes però porta també a considerar que la composició ètnica de Letònia canviarà molt difícilment i pel tant les polítiques governamentals hauran d'adequar-se a aquesta realitat. Tanmateix, en una enquesta de 2002, el 96% dels letons i el 87% dels altres grups ètnics creuen que és important que tothom a Letònia domini el letó, a la vegada que un 56% de letons i el 83% de les minories creuen que també cal que tothom sàpiga rus.

Lituània

- Independent des del 6 de setembre de 1991 (independència declarada un any abans i suprimida per la força per l'URSS). Entrada a la UE al 2004.
- 65.303 km²; 3,4 milions d'habitants
- Minories: polonesos (11%); russos (7%); bielorrussos (1,24,1%); ucraïnians (0,65%).

És l'únic dels tres estats bàltics que ha tingut, no solament una existència independent, sinó el seu propi passat imperial sent independents durant bona part dels darrers mil anys, una part dels quals juntament amb Polònia. És la mostra més evident de les diferències d'identitat nacional, llengua, passat històric i relacions amb els veïns, etc., que existeixen entre els que normalment s'anomena per simplificar "països bàltics".

Una altra d'aquestes diferències amb Estònia i Letònia és el baix pes relatiu de la minoria russa, sent més nombrosa per raons històriques la polonesa amb qui comparteixen també la religió catòlica com a majoritària.

Tanmateix, també a Lituània es va establir una llei de ciutadania que solament reconeixia com a ciutadà lituà aquell que demostrés el seu coneixement de la llengua. Això va impedir la participació –amb el conflicte corresponent– no solament de la minoria russa sinó també de la superior en nombre minoria polonesa.

Quebec

- 1,5 milions km²; 7,6 milions d'habitants
- El 1980 un 40,5% de quebequesos van votar afirmativament per la independència, xifra que va pujar al 49,6% el 1995. Des del 27 de novembre de 2006, Quebec està reconegut pel parlament canadenc com a nació dins d'un Canadà unit. El dret d'autodeterminació ha estat reconegut pel Tribunal Constitucional Cort Suprema) del Canadà (Secession Reference de 1998 complementada amb la Clarity Act de 2000) en termes federals (basats en el pacte) que no en termes nacionalistes quebequesos (unilaterals secessionistes) o canadencs (unilaterals unionistes)
- Minories: anglo-quebequesos (8%); nacions indígenes i comunitats d'immigrants d'altres nacionalitats (10%); a la principal ciutat, Montreal, el percentatge de francòfons és del 68% i és on s'han produït els conflictes més importants.

Entre les minories indígenes autòctones s'ha donat tan el cas dels qui, com a nació, han optat pel francès, com aquells que ho han fet decididament per l'anglès en bona part empesos pel govern d'Ottawa que és qui té les competències sobre els afers indis. La majoria dels immigrants pertanyents a comunitats consolidades però, es decanten decididament cap a l'anglès i contra el sobiranisme mentre que els més recents són més proclius a donar-hi suport. La legislació del Quebec manté un sòlid control sobre l'escolarització per assegurar-la en francès, paral·lelament al dret constitucional canadenc de rebre l'ensenyament en la llengua minoritària en cada part del Canadà.

És important ressaltar l'actitud de la minoria anglòfona del Quebec que, excepte en els casos dels qui treballen per a organismes federals, acostumen a no dominar el francès. Estadístiques quebequeses, al 1998, donaven una mitjana salarial de treball "en francès" un 10% inferior al treball "en anglès" tot i que la població més marginada és la de la immigració recent i les antigues nacions indígenes. S'ha de dir però, que aquesta diferència havia arribat a ser molt superior i que la burgesia francòfona ha anat recuperat terreny i poder econòmic i social respecte a l'anglòfona. Tot i això és important observar que si al 1977 un 70% dels immigrants estudiaven anglès i no el francès, aquest percentatge s'ha invertit al 1997.

Al darrer referèndum sobiranista de 1995, on per primera vegada una majoria de francòfons hi van donar-hi suport (60%) el suport dels anglòfons i de la resta de minories (haitians, llatinoamericans, inuits, cris, hurons...) va ser pràcticament nul, a més de donar suport actiu a la campanya del NO. A les minories indígenes esmentades, el suport al NO va ser superior al 95%.

2.2. El sentiment de pertinença nacional de la població de Catalunya i la relació amb l'Estat espanyol.

Molts estudiosos debaten sobre la lògica o no dels sentiments nacionals. Sobre si aquests són o no són una creació artificialosa. No entrarem aquí en aquest debat sinó que ens basarem en una realitat contrastada: quan a les persones se'ls pregunta si se'n senten d'una o d'altra nació, es manifesten afirmativament i s'hi ubiquen. No hi ha ciutadans del món, perquè per ser ciutadà del món, sempre se n'ha de ser primer d'algun altre lloc.

La figura 1 ens mostra aquesta ubicació a la Catalunya d'octubre de 2007⁶.

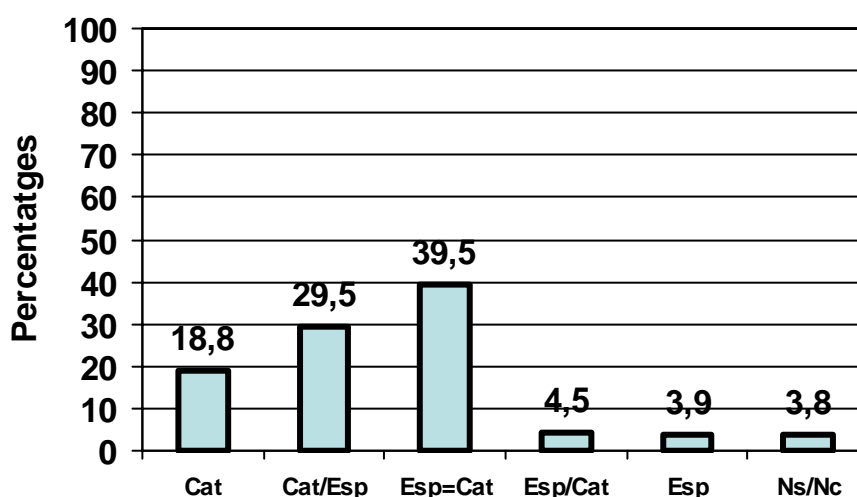

Figura 1: Sentiment de pertinença dels catalans

Cal remarcar que la mostra inclou representants de la nova immigració però en un nombre molt baix (4,1%), allunyat doncs de la composició real de l'actual població catalana. Aquesta dada és molt rellevant perquè parlem d'un percentatge proper al 14% amb molta immigració sud-americana de la mateixa parla que la immigració espanyola del segle passat i amb referents nacionals susceptibles doncs de ser més propers amb aquesta que amb la nova realitat que desconeixien majoritàriament.

Veiem ara com s'agrupen determinats factors per record de vot als partits de l'arc parlamentari nacional:

Quadre 1: Creuaments per record de vot a les eleccions nacionals de 2006. Percentatges relatius als votants de cada partit.

	PP	C's	PSC-PSOE	ICV-EUiA	CiU	ERC	Abst	Nc	Total
Sentiment espanyol en 1a. opció ⁷	99,4	91,4	64,1	33,1	32,4	10,4	60,0	46,3	47,9
Catalunya integrada en un estat unitari ⁸	79,5	79,8	49,7	22,1	31,6	8,7	49,6	36,7	39,7
Nascuts fora del país ⁹	54,7	48,0	39,2	19,1	13,6	5,3	31,0	28,3	26,5
Llengua parlada a casa diferent del català ¹⁰	87,4	98,7	70,0	57,3	34,0	23,1	66,0	48,6	55,4

La mateixa enquesta pregunta sobre quina hauria de ser la relació de Catalunya amb Espanya. Suposarem a partir del Quadre 1, que les opcions expressades es corresponen amb el sentiment de pertinença (a més sentiment nacional català, més voluntat independentista, etc.) en tant que, donats els referents nacionals manifestats per cada partit, cal suposar que els seus votants s'identifiquen majoritàriament.

El Quadre 1 ens indica també clarament que el sentiment de pertinença espanyol en primera opció supera en més de 20 punts al percentatge de nascuts fora del país mentre que les opcions més unionistes ho fan en 13 punts. Dit d'una altra manera: hi ha un important percentatge de nascuts al país que fan una opció clara –i no és la catalana- de sentiment nacional i d'integració de Catalunya a Espanya.

Si atenem a les dades per partit, on en tots els rengles estudiats els votants dels partits nacionals espanyols (o declaradament espanyolistes, com C's) superen de molt la mitjana total, haurem de deduir que la consciència nacional espanyola s'ha anat consolidant entre una part molt considerable dels descendents de les immigracions del

⁶ Baròmetre d'opinió política (2007). REO núm. 400. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Octubre. Pàg. 25.

⁷ Baròmetre d'opinió política (2007). REO núm. 400. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Octubre. Pàg. 140. Suma de les opcions "només espanyol, més espanyol que català i tan espanyol com català".

⁸ Baròmetre d'opinió política (2007). REO núm. 400. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Octubre. Pàg. 141. Quina hauria de ser la relació amb Espanya: suma de les opcions "una regió i una comunitat autònoma"

⁹ Baròmetre d'opinió política (2007). REO núm. 400. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Octubre. Pàg. 149. Inclou tant els nascuts a la Unió Europea excepte a Catalunya, com els nascuts a la resta del món. Cal tenir present però, l'elevat nombre de nascuts a Catalunya a partir de les grans immigracions del segle passat i la seva adscripció a la cultura nacional espanyola.

¹⁰ Baròmetre d'opinió política (2007). REO núm. 400. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Octubre. Pàg. 155. Inclou les opcions: castellà + totes dues (català-castellà) + resta diferents del català.

segle passat i que això ha succeït en els darrers 30 anys, és a dir, en plena democràcia i amb un govern dit nacionalista a Catalunya.

Podem parlar doncs d'una clivella d'origen que trobem a partir de la distribució per lloc de naixement i per l'existència de partits on es reflecteix, i que és molt evident (veure Annex I). El PSC-PSOE obté amb gran diferència els seus millors resultats entre els no nascuts a Catalunya, a l'igual que el PP (encara que aquest amb menys diferència), mentre que CiU i ERC, ho fan, i de molt –especialment ERC- entre els nascuts a Catalunya.

Veiem aquesta mateixa qüestió comparada en el quadre 2.

Quadre 2: El vot a partits en territoris amb sentiment de pertinença diferenciat de l'estat¹¹.

	Catalunya		Irlanda Nord		Tirol Sud	
	nacional	estatal	nacionalista	unionista	nacional	estatal
% vot	55,1	40,5	39,6	47,8	67,8	26,3
% clivella	44,6	55,4	38,4	46,4	68,0	27,6

En el cas català, on s'ha utilitzat la clivella lingüística, l'aparent inversió de les xifres s'ha de matissar amb el recordatori que en el Baròmetre s'inclouïa tothom, cosa que vol dir també els abstencionistes, el perfil dels quals ja hem vist que era més aviat proper al del PSC-PSOE. Això vol dir que, sense aquesta distorsió, les xifres serien similars, a l'igual que succeeix en els altres dos casos.

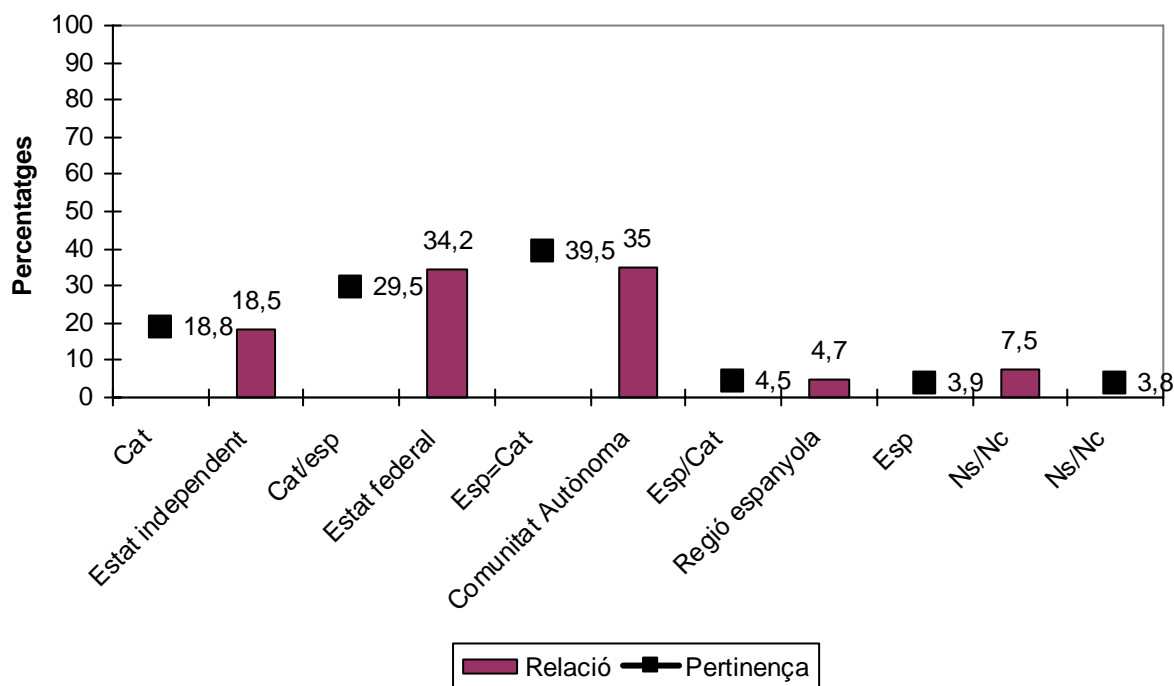
La conclusió a extreure de l'anterior és la forta correlació entre les clivelles i els partits que les representen i, en conseqüència, la necessitat de tenir-ho en compte a l'hora de conviure en un mateix nou estat. D'altra banda, la importància proporcional d'aquests dos territoris respecte als de l'estat que els aixopluga no té res a veure amb la molt més decisiva de Catalunya respecte a Espanya.

¹¹ Les dades per a Catalunya han estat obtingudes del Baròmetre referenciat i de les darreres eleccions nacionals (partits amb representació). Com a partits estatals es consideren els que s'inclouen en grups parlamentaris estatals, és a dir, PP, PSC-PSOE i ICV. Les dades per a Irlanda i Tirol s'obtenen d'Argelaguet J. (op citada). A Irlanda, la clivella considerada és la religiosa (catòlica per als nacionalistes i protestants per als unionistes) i als altres dos territoris, la lingüística.

Veiem ara, a la Figura 2, la comparació entre el sentiment de pertinença amb l'opció de relació amb l'estat on es pot observar clarament com el percentatge d'independentistes és pràcticament idèntic als que es consideren només catalans, mentre que el percentatge d'unionistes (69,2%) és també idèntic als que es consideren més catalans que espanyols sumats amb els que es posicionen tan espanyols com catalans (69%). No deixa de cridar l'atenció la dada que la suma dels que se senten més espanyols que catalans o només espanyols (8,4%) sigui inferior als que aposten per la relació més unitària (4,7%). Tanmateix, cal pensar que en una situació de confrontació intensa el 7,5% d'indecisos sobre la manera de relacionar-se amb Espanya, vist també el Quadre 1 sobre la composició de la mostra d'Nc –molt similar a la mitjana del total-, es decantarien cap a posicions unionistes però, en una situació de debat pacífic –no confondre amb manca de debat- es dividirien en parts més o menys iguals entre sobiranistes i unionistes.

No és l'objectiu d'aquest treball fer projeccions de vot. Tanmateix, qui les faci a partir de les dades exposades haurà de tenir molt em compte -a més lògicament del diferent nombre de vots que cada partit arrossega- el perfil de l'abstencionista (el "primer partit" en nombre de vots) que se sembla molt al del votant del PSC-PSOE.

Figura 2: Sentiment de pertinença i relació amb Espanya

Els qui es consideren federalistes són més susceptibles de ser atrets a posicions independentistes un cop sigui assumida l'evidència que l'opció federalista va ser tancada definitivament pels espanyols durant la negociació de l'estatut català de 2006. El ribot que es va passar sobre l'estatut no va ser constitucional¹² sinó profundament polític, que els entusiastes ribotaires van ser els de l'únic partit nacional espanyol suposadament federal i que els encenalls que van saltar van ser precisament els que li donaven a l'estatut del 30 de setembre un caire federal.

Tot i la seva baixa representativitat, considero molt significatiu que un minso 1,3% dels votants de Ciutadans declari parlar solament català a casa seva. Ja ho és més, de significatiu, que només ho facin un 12,6% dels votants del PP i un 30% dels del psc-PSOE. Així doncs, la distribució del vot segons el quadre 1 ens permet deduir que el votant catalanoparlant es troba majoritàriament dins de les opcions independentista i federal, pel que podem associar les opcions més unitàries amb la població castellanoparlant de sentiment nacional espanyol i de cultura espanyola, que constituïran així un grup específic dins del nou estat català i serien susceptibles, a priori, de ser posats en contra de la sobirania per raons identitàries.

La distribució demogràfica dels catalans amb més sentiment nacional espanyol es concentra lògicament a les zones metropolitanes de Barcelona i Tarragona que són les que van rebre uns nivells d'emigració espanyola més alts. Tanmateix, a l'hora de buscar models hem de tenir en compte:

- no hem de confondre sentiment nacional espanyol amb minoria nacional espanyola si entenem com a tal aquells que es consideren només espanyols (un escàs 3,9%); el sentiment de pertinença a Espanya, com es pot veure al Quadre 1, excedeix de molt aquella minoria¹³;
- els dos sentiments nacionals de pertinença estan repartits per tot el país.

Aquest darrer punt fa que no es pugui considerar una alternativa a la suïssa o a la belga d'adscripció lingüística a partir d'una divisió territorial dins del mateix estat. La qüestió a Catalunya és molt més complexa i passa de nou per la necessitat de treballar sobre allò que és comú als interessos de tots els qui hi vivim i no sobre allò

¹² En el moment d'escriure això (darrer trimestre de 2007), encara no hi ha hagut pronunciament sobre els recursos presentats al Tribunal Constitucional espanyol contra l'estatut dels catalans.

¹³ La situació a Catalunya seria més comparable amb el Quebec on, com hem vist, una part de la població francòfona se sent canadenc i vota contra la independència.

que ens pot dividir i, per descomptat, seria un pas enrere de terribles conseqüències l'arribar ni tan sols a plantejar una possible representativitat per minories a les institucions.

Sovint es confon els problemes “dels catalans” amb els problemes dels “catalanoparlants”. La darrera gran onada d'immigració de parla castellana procedent aquesta vegada de Sud-amèrica ha posat de nou de manifest que l'única llengua pròpia de Catalunya és el català i que la resta, castellà inclòs, procedeixen de la immigració. Això no permet negar però, la presència preeminent del castellà al país i, si bé cal protegir i potenciar la llengua més feble, de cap manera ha de permetre's que s'utilitzi la llengua com a identificador de pertinença nacional.

Sensu contrario a una visió de botella mig buida, a partir del quadre 1 també podem deduir:

- que un 52,1% dels catalans se'n senten en primera opció
- que un 60,1 aposten per solucions independentistes o federals a la relació amb Espanya.

Sobre aquestes bases, i les informacions dels capítols següents, construirem les conclusions que es recullen al darrer apartat del treball.

3. Sobirania i drets de les minories.

3.1. Els drets garantits a les minories en països amb clivelles nacionals.

L'objectiu d'aquest apartat és recollir les dades dels diferents nous estats que ens serveixen d'element comparatiu pel que fa als drets que reconeixen a les seves minories la major part de les quals com ja hem vist, formaven part d'una majoria en la situació anterior a la independència.

És habitual trobar en la bibliografia una atenció específica al reconeixement dels drets lingüístics com a qüestió principal. Si bé és cert que aquest és un dels principals trets definitoris d'una minoria nacional, als efectes del que es vol arribar amb aquest treball,

m'interessa també destacar com aquestes minories poden expressar-se políticament, única manera d'autogarantir-se la permanència dels seus drets a través de les institucions creades amb aquesta finalitat.

Pel seu interès he introduït dades recents d'alguns altres països, especialment pel que fa al cas d'Hongria que, amb la seva llei d'estatus, influencia les minories hongareses dels estats veïns.

Croàcia

El 2002 es va promulgar la Llei constitucional dels drets de les minories nacionals que recull els principis i continguts de la legislació internacional en aquestes matèries. És interessant, pensant en el futur de la immigració recent a Catalunya, el que diu el següent article:

Article 5

Una minoria nacional, segons el sentit de la present Llei Constitucional, serà un grup de ciutadans croats que hagin viscut tradicionalment en territori de la República de Croàcia i presentin característiques de tipus ètnic, lingüístic, cultural i/o religions diferents de les dels altres ciutadans i que tinguin la voluntat de preservar aquestes característiques.

Es reconeix a les minories el dret a rebre l'educació en la seva llengua i alfabet, amb l'obligació d'aprendre el croat i l'alfabet llatí, així com a estudiar la pròpia literatura, història, geografia i patrimoni cultural. També poden crear institucions preescolars i escoles primàries, secundàries i de nivell superior, d'acord amb el que estipuli la llei. L'italià és oficial a la zona d'Ístria.

L'art. 16 permet sense restriccions als individus o associacions de les diverses minories nacionals mantenir contactes amb les nacions amb qui comparteixen característiques ètniques, lingüístiques, culturals o religioses facilitant inclús l'entrada al país de dinamitzadors culturals.

En l'aspecte polític es garanteix la representació dels membres de les minories nacionals en el Parlament i les institucions croates (governos autònoms locals i regionals). Val a dir, en aquest cas, com en el d'altres estats, que la contrapartida és la

prèvia declaració en el cens com a pertanyent a una determinada nacionalitat ja que és aquest fet –el poder comptar els membres de cada minoria- el que permet establir aquesta representativitat que comporta l'establiment de circumscripcions electorals especials en les que es trien un mínim de cinc i un màxim de vuit representants¹⁴. En els governs autònoms es creen “Juntas de Minoria Nacional” per vetllar pels seus drets i fer propostes que les afectin i, a nivell de l'estat, un Consell per a les Minories Nacionals.

Malgrat que les lleis croates garanteixen també la presència i el treball de representants de la minoria sèrbia a l'administració pública, tribunals i policia hi ha protestes dels serbis respecte al no compliment d'aquestes lleis i també pel baix desenvolupament per part del govern croata de les accions destinades a recuperar els territoris damnats per la guerra, majoritàriament serbis.

Eslovàquia

- Constitució de 1992: “els drets reconeguts a les minories poden ser suspesos o eliminats si amenacen la integritat territorial o a la resta de la població”. La llengua oficial és únicament l'eslovac.
- el procés de regionalització impulsat des de la UE i que va crear regions amb les fronteres administratives anteriors al règim comunista, ha evitat però constituir una regió pròpia per a la minoria hongaresa com reivindicava aquesta (el Komarno, on constitueix més de la meitat de la població)
- barrera electoral: del 1993 al 1998 apujada del 3% al 5% per als partits en solitari; 7% per a coalicions de 2-3 partits i 10% per a més de 3; a partir del 1998 barrera del 5% que es multiplica pel nombre de partits coalitzats.
- de 1993 a 1998, quatre districtes; a partir del 1998 un únic districte electoral.
- els tres partits de la minoria hongaresa van haver d'unificar-se en un de sol per a no trobar-se amb una barrera del 15%; a les darreres eleccions varen obtenir un 9,13% dels vots i 15 escons.

Nominalment, l'actual Constitució eslovaca, sense declarar oficial cap altra llengua que la pròpia, reconeix el dret a l'educació en la pròpia llengua, a utilitzar-la en les relacions amb les autoritats i a participar en la resolució dels assumptes relatius a

¹⁴ Les minories de més d'un 1,5% del total de la població croata poden triar entre 1 i 3 representants cada una i el conjunt de les que tenen menys d'un 1,5%, un mínim de 4. Hi ha un complex sistema de garantir la presència de les minories en els diversos nivells de govern.

minories nacionals i a grups ètnics (art. 34). En la pràctica però els moviments de repressió de les llibertats de la minoria hongaresa (11% de la població), per exemple, han estat continuats i això que la seva demanda bàsica és d'orde cultural (ensenyament en magiar, patronímics i toponímics propis, ús de la llengua en tràmits administratius locals...) més que no pas –que també- d'autonomia administrativa. La resistència de l'ètnia majoritària prové del temor a que qualsevol cessió sigui preludi de secessió i animació de l'irredentisme hongarès.

També en el cas d'Eslovàquia va ser l'obligació de complir amb els criteris per a ser membre de la UE la que va suavitzar el tracte a les minories nacionals a través de la Llei 184/99 de l'ús de llengües minoritàries que permet determinats usos però de manera encara força restringida (ús en la llei de modes verbals condicionals en compte d'obligacionals, aplicació solament en municipis on hagi un mínim d'un 20% d'una minoria...) i resta encara pendent la regulació per lleis específiques pel que fa a tribunals, educació o cultura.

Les minories que per llei reconeix Eslovàquia en el seu territori, a partir de l'esment que fa de les seves llengües minoritàries en la signatura (2001) de la Carta Europea per a les llengües regionals o minoritàries són: el búlgar, el croat, el txec, l'alemany, l'hongarès, el polonès, el romaní, el rutè i l'ucraïnès, que tanmateix agrupen en tres categories o graus de protecció: l'hongarès –corresponent a la minoria més gran- és el més protegit (en l'actualitat l'ensenyament en hongarès està garantit fins a la universitat¹⁵ i les escoles s'obren en funció de la demanda), ucraïnès i rutè amb un nivell intermedi, i búlgar, croat, txec, alemany, polonès i romaní amb el més baix nivell de protecció. L'estat eslovac finança la promoció de la cultura i les arts de les minories, que disposen de teatres, premsa i emissions de la TV eslovaca en les seves llengües.

Des de les eleccions del 1998 es va crear el lloc de Viceprimer ministre per als drets humans, de les minories i el desenvolupament regional, per al que es va nomenar un representant del Partit Coalició Hongaresa i se'n van incloure representants d'aquesta minoria en els òrgans de l'administració pública i també es va crear un comissionat governamental per a assumptes romanís. Aquesta darrera minoria té programes específics educatius i culturals.

¹⁵ A la Universitat pedagògica de Nitra hi ha un departament d'hongarès i un altre de cultura gitana que forma professors de llengües i cultures minoritàries.

Eslovènia

- 90 diputats en 8 circumscripcions: 2 diputats reservats a les minories hongaresa i italiana que són triats en col·legi únic en tot el territori.
- L'hongarès i l'italià tenen estatus de llengua oficial juntament amb l'eslovè a les regions que s'estenen al llarg de les fronteres italiana i hongaresa. Tanmateix, llengües de minories més importants numèricament com ara els croates, serbis o bosnians no tenen aquest reconeixement.

Aquesta protecció específica a aquelles dues minories ve reblada a la constitució eslovena per una declaració de mantenir i protegir el dret de les comunitats ètniques autòctones -atenció a aquest qualificatiu- italiana i hongaresa (en el mateix article, declara l'obligació de preocupar-se per les minories eslovenes en els països veïns). Això inclou també garantir-los el dret a fer servir els seus símbols nacionals, establir organitzacions pròpies de defensa dels seus drets i a fer contactes i intercanvis amb Itàlia i Hongria, dret a ensenyament i escolarització en les pròpies llengües (juntament amb l'eslovè), fins arribar a la ja esmentada representació directa a l'Assemblea Nacional.

Pel que fa a les restants minories, a banda del reconeixement general al dret a la no discriminació i a la igualtat davant la llei, també s'expressa que tothom té dret a identificar-se amb el seu grup nacional o comunitat ètnica, a promoure i donar expressió a la seva cultura i a fer servir la seva pròpia llengua i escriptura, pendent, això sí, de com ho regulin futures normatives, a l'igual que per a les minories italiana i hongaresa, privilegiades tanmateix pel fet que són directament nomenades i reconeguts els seus drets en la mateixa Constitució i que, a més, la mateixa norma declara que res que les afecti podrà ser promulgat sense el consentiment dels seus representants.

Estònia

- El sistema electoral és molt complicat. El parlament té 101 escons i la barrera és del 5%.
- Per obtenir la ciutadania cal demostrar un coneixement suficient de l'estonià.
- Fins al 2001 s'exigia dominar l'estonià (única llengua nacional) per poder concórrer com a candidat.
- La minoria russa ha tingut representació al Parlament des del 1995 (no específicament com a tal).

- Hi ha un 20% de “residents no ciutadans” (origen rus) i que pel tant no poden votar en les eleccions ni formar partits polítics.

L'etnicitat no es considera a l'hora de concedir la nacionalitat sinó la competència en la llengua nacional però, aquesta situació de no ciutadania per a molt russòfons ha provocat, com és lògic, una confrontació creixent entre les comunitats lingüístiques estoniana i russa. La nova minoria russa no esperava que es produís un canvi tan bruscat i ràpid, pel que es varen trobar de sobte amb nous requisits i obligacions que van reduir la seva competitivitat laboral amb el consegüent empitjorament del nivell de vida respecte a la població “nadiua” que sí gaudeix de la plenitud de la ciutadania.

Això s'ha anat mantenint en el temps en tant que els nens russos han tingut problemes amb l'escolarització en estonià (recordem la gran diferència entre totes dues llengües) que dificulta o inhibeix l'entrada a la universitat i a professions intel·lectuals. L'atur és proporcionalment més elevat entre la minoria russa i l'aplicació pràctica de les exigències respecte al domini de l'estonià es reflecteixen en el sector privat i en l'efecte per a l'accés al treball de la minoria russòfona.

Tot i això, la Constitució estònia declara el dret de tothom a preservar la seva identitat ètnica i les minories ètniques tenen reconegut el dret a establir institucions d'autogovern en interès de la seva pròpia cultura nacional, això si, evidentment, d'acord amb la llei d'autonomia cultural de les minories ètniques i també es preveu que allà on al menys la meitat dels residents pertanyin a una minoria ètnica, es té el dret de rebre respostes per part de les administracions en la seva llengua (art. 51). Així mateix, allà on és majoria una llengua diferent de l'estonià (cosa que solament succeeix amb el rus), les autoritats del govern local poden fer servir aquesta llengua per a la comunicació (art. 52). Cal dir que els estonians són una minoria en 6 zones urbanes i 4 municipis i està fins i tot marginalitzat en algunes zones frontereres amb Rússia però també que el govern va denegar algunes de les sol·licituds de governs locals per acollir-se a l'art. 52 amb el pretext que la minoria nacional havia d'estar composta per ciutadans estonians i que, per ser-ho, cal ser competent en estonià.

Amb un 26% de població russa però, els estonians han adoptat una postura més suau que els letons, de manera que la seva reforma educativa, similar a la letona, es va posposar fins enguany (2007) i els “no ciutadans” poden votar a nivell local. Això no obstant, la situació actual, fruit de la política lingüística seguida, és de consolidació de dues comunitats polaritzades, estoniana i russa, i de la consegüent politització de la

llengua com a símbol. Val a dir però, que les bases d'aquesta conflictivitat estaven creades des del temps de la pertinença a l'URSS i el suport decidit a la preeminència i prestigi del rus sobre l'estonià per part de les autoritats soviètiques i que l'exigència d'un coneixement bàsic de l'idioma majoritari per tots els ciutadans d'un país és a tot arreu un requisit lògic a assolir.

Hongria

Considero important esmentar aquí el cas especial dels hongaresos, la minoria nacional transfronterera més gran d'Europa tret de la russa (3 milions de persones vivint als estats limítrofs que van ser part de l'antic regne d'Hongria) i la Llei d'estatus hongaresa de 2001 –"Llei sobre els hongaresos que viuen als països veïns"- per la que Hongria s'autoinstituí com a garant de la defensa dels seus drets.

La llei establí un marc legal de col·laboració entre el govern d'Hongria i les poblacions hongareses dels països veïns. Entre d'altres drets, la llei reconeixia a tots els hongaresos ètnics es trobessin en el país que es trobessin:

- Treball: permisos de treball.
- Sanitat i Seguretat Social: els qui treballin a Hongria poden contribuir a la seguretat social i rebre'n pensions; garantia de serveis mèdics per als que no tinguin assegurança mèdica.
- Educació: pagament de l'educació i l'alimentació a Hongria per als qui hi estudiïn; formació de professors residents fora d'Hongria, suport a l'educació superior en hongarès i proveïment de llibres i material didàctic.
- Cultura: dret a fer servir les institucions públiques hongareses i els seus serveis; accés a museus, biblioteques i monuments en les mateixes condicions que els ciutadans d'Hongria; suport als medis de comunicació en hongarès a l'estranger.
- D'altres: suport a les organitzacions hongareses de fora del país; viatges gratuïts a Hongria per a menors de 6 anys i més grans de 65, amb un 90% de descompte per a tothom fins a 4 vegades a l'any; ser admesos a l'Acadèmia de Ciències d'Hongria i utilitzar els arxius hongaresos amb objectius científics; distincions, premis, títols i beques.

Malgrat la seva situació de discriminació, les minories hongareses a Eslovàquia i Romania no van voler incrementar les tensions interètniques en els seus estats i els

partits que les representaven varen manifestar que calia una negociació entre estats abans d'aplicar la llei d'estatus.

Al desembre de 2004 es va celebrar a Hongria un referèndum on s'havia de decidir si es donava la doble nacionalitat als hongaresos que vivien fora del país i el resultat va ser negatiu perquè, tot i guanyar el Sí (per un escàs 51%), la baixa participació (menys d'un 25%) va fer que s'invalidés el resultat. Els arguments en contra es basaven sobre tot en consideracions de tipus econòmic en témer-se una allau massiva d'immigrants.

Curiosament, la llei d'estatus exclouïa els magiars austríacs per considerar que el seu nivell de vida era molt superior i perquè, en el moment de promulgació, pertanyia a l'UE. La posterior entrada d'Hongria i de la major part dels altres països amb minories hongareses, va fer que alguns dels beneficis prevists a la llei s'apliquessin ja automàticament pel fet de ser ciutadans comunitaris.

Dictàmens posteriors sobre aquesta llei (Comissió de Venècia, 2001) a petició d'estats afectats com Romania, després d'estudiar d'altres similars (lleï austríaca sobre els ciutadans de Tirol del Sud, lleï italiana sobre les seves minories a Eslovènia i Croàcia, lleï eslovaca sobre eslovacs expatriats, lleï romanesa per a donar suport als romanesos arreu, lliurament pels grecs de carnets d'identitat a la minoria grega d'Albània, etc.), valorava el que significaven per a la protecció de les minories nacionals però afirmaven, entre d'altres coses, que calia que respectessin la sobirania territorial de l'estat on es trobava la minoria i que l'aplicació havia de ser fruit de pactes entre estats, a més de limitar els possibles ajuts a donar suport identitari i cultural però no a situar als membres de la minoria en situació d'avantatge respecte a d'altres ciutadans de l'estat a què pertanyen.

Irlanda del Nord

- Assemblea de 108 membres, triats pel sistema proporcional en cadascuna de les 18 circumscripcions (6 diputats per cada), amb un sistema competencial de perfil baix però amb l'objectiu clar d'impulsar la integració de les dues comunitats a través d'un govern conjunt.
- Durant 50 anys (1920-1972) els representants catòlics solament van poder fer passar un projecte de llei.

L'acord de divendres sant de 1998 és el moment històric clau quan la majoria protestant reconeix finalment els drets polítics de la minoria catòlica.

Alguns dels punts claus clarament consocionals de l'acord nord-irlandès són la gran coalició que comença a governar i el fet que els membres de la nova assemblea han d'identificar-se com a catòlics o protestants. Això és necessari perquè el sistema institucional preveu eines de veto i de repartiment de poder per a les dues comunitats.

Efectivament, el govern executiu surt de la fórmula d'Hondt aplicada al nombre d'escons obtinguts pels diferents partits. Qui té la majoria nomena el primer ministre però, el viceprimer ministre ha de ser per a un representant de l'altra part de la clivella.

S'ha creat un Fòrum de cooperació amb representants dels executius d'Irlanda i d'Irlanda del Nord (un govern estatal i un altre de subestatal) que ha de treballar sobre qüestions d'interès de mutu i especialment de qüestions transfrontereres. També és molt interessant com a institució el Consell Britànic-Irlandès de les Illes, on es troben representants dels parlaments d'Irlanda i del Regne Unit i de les assemblees d'Escòcia, Gal·les, Irlanda del Nord i les illes de Man i del Canal, que ha de trobar-se periòdicament i té fins i tot la possibilitat de pronunciar-se respecte a les relacions amb la UE.

El conjunt d'òrgans esmentats tenen per a nosaltres la importància de demostrar que són possibles solucions imaginatives per a resoldre conflictes -un cop s'ha reconegut per totes les parts que existeix un conflicte i n'hi ha voluntat de resoldre'l- fora dels encotillaments tradicionals.

El compromís de desarmament dels grups paramilitars va anar paral·lel al del Regne Unit de reduir les seves forces militars a Irlanda del Nord però, el rellevant per a aquest treball en quant a drets de les minories, és la derogació de la legislació especial de seguretat i la reforma de les forces policials i de la justícia en orde a acabar amb tota possible discriminació respecte a la minoria catòlica amb la inclusió en la legislació d'Irlanda del Nord de la Convenció europea de Drets Humans, cosa que permet a tots els ciutadans arribar fins al Tribunal d'Estrasburg. Paga la pena recordar que els moviments pels drets humans a Irlanda del Nord havien crescut paral·lelament a la classe mitjana catòlica i a la constatació de la seva discriminació no només legal sinó també social.

Els acords d'Stormont dibuixaven tres nivells que afectaven els ciutadans d'Irlanda del Nord: un d'intern possibilitant noves formes de relació entre les dues comunitats, un segon interestatal entre el Regne Unit i la República d'Irlanda i un tercer que té Europa com a referència i marc de seguretat.

Kosovo

Pendants a l'hora de fer aquest treball de les decisions internacionals que han de permetre –o no- la independència de Kosovo m'interessa senyalar com també en aquest país la diferència ètnica és reconeguda políticament a través de quotes: el parlament kosovar té 120 escons dels que 10 estan reservats a les minories gitana, turca i bòsnia i 10 més ho estan per a la minoria sèrbia.

Letònia:

- 100 escons i una barrera del 5%
- quan la independència, la ciutadania s'atorgà només als que ja la tenien quan l'annexió a l'URSS i als seus descendents, així com als nascuts després del 1991; un 24% de la població encara no té la ciutadania;
- fins al 2002 qui no dominava el letó no podia exercir el sufragi passiu i els membres del Parlament havien de certificar els seus coneixements de letó (ara, han de jurar/prometre suport al letó com a única llengua nacional)

La integració de les minories a l'estat letó és entesa com assimilació per part dels "no autòctons" de la llengua, cultura i uns indeterminats valors letons. A partir del curs escolar 2004-2005 és obligatori l'ensenyament en letó de la major part de les assignatures a les escoles russes i això es va fer sense comptar per a res amb el professorat o els pares. Com en el cas d'Estònia, això té implicacions importants a l'hora de trobar treball¹⁶ i en d'altres aspectes de la vida social. S'ha de dir també que el conjunt dels pobles bàltics han mostrat un grau molt alt de fidelitat a la llengua pròpia que els ha permès actuar gairebé en bloc com a comunitat a l'hora d'impulsar les lleis de recuperació del propi idioma com a llengua nacional.

¹⁶ Una proposta de reforma del Codi de Treball letó va arribar a considerar en el seu esborrany l'obligació d'acomiarar els treballadors que no complissin els requisits lingüístics que establia la llei.

Pel que fa als drets de les minories es reconeix el de decidir la seva nacionalitat, observar les seves tradicions amb les seves pròpies festes i simbologia i mantenir relacions amb les seves ètnies de fora del país. Poden tenir escoles i medis de comunicació propis sostinguts però, amb els seus propis recursos. L'estat ha de "crear les condicions" per al desenvolupament d'aquestes activitats així com possibilitar als residents els estudis superiors en la seva llengua fora del país. Existeix un Consell Assessor sobre Nacionalitats on són representades les minories.

En el moment de la integració a la UE, el comissari europeu corresponent va afirmar que Letònia complia tots els estàndards en els àmbits de la integració social i les minories ètniques. Tot i això, donat el lent procés de "naturalitzacions" de la llei letona de ciutadania, gairebé tres-centes mil persones residents a Letònia segueixen sense tenir la ciutadania i els seus drets es limiten als que reconeix la llei d'estatus dels antics ciutadans soviètics.

Aquesta interrelació entre llengua i ciutadania fa que tot el que s'hi refereix tingui un alt grau de conflictivitat política, agreujada per la continua intromissió de Rússia a la política de Letònia, basada en el seu interès per defensar l'ètnicitat russa. L'art. 114 de la Constitució letona declara però, que les persones que pertanyen a minories ètniques tenen dret a preservar i fomentar la seva llengua i la seva identitat ètnica i cultural.

Tot i això sembla clar que les institucions letones rebutgen decididament un sistema basat en la igualtat de les nacionalitats que habiten en el seu territori i el conflicte amb la minoria russa va creixent.

Lituània

- Barrera del 5% per als partits i del 7% per a les coalicions.
- Parlament de 141 membres. La llei electoral original reservava escons per a les minories ètniques. Posteriors reformes han anat dificultant i desincentivant la proliferació de partits de base ètnica polonesa i russa.

El lituà és l'única llengua oficial de l'estat. Recordem un cop més la dificultat afegida de la diferència entre els idiomes dels països bàltics (el lituà i el letó són llengües de la família bàltica, l'estonià de la uraliana) i el rus o el polonès que són de família eslava. I això cal afegir la diferència d'alfabets.

La presència de les minories està molt concentrada en el cas dels polonesos i menys en la dels russos. Els primers són més del 60% dels habitants de la mateixa capital, Vilnius i els segons arriben a ser el 52% en algunes ciutats cosa que els permet arribar a tenir una presència important a les eleccions locals.

La Constitució lituana reconeix (art. 37) a tots els ciutadans que pertanyen a comunitats ètniques el seu dret a mantenir la seva llengua, cultura i costums i es vol combatre la possible indefensió jurídica declarant (art. 117.3) que a les persones que no parlin lituà se'ls garanteix un intèrpret, tot i deixar clar (Art. 117.2) que les vistes dels tribunals es faran en la llengua de l'estat.

A la vegada, l'Art. 1 de la Llei sobre minories ètniques esmenta als ciutadans i a "totes les minories ètniques residents a Lituània" cosa que obre la porta al reconeixement de totes les minories independentment del temps que portin vivint al territori lituà.

Lituània, que ha estat el més relaxat dels estats bàltics en l'aplicació de les lleis de ciutadania i la normalització de l'idioma propi com a únic oficial (probablement perquè la seva minoria russa és la menor de tots tres) ha vist com són també menors les escomeses llançades regularment pel seu potent veí en defensa dels que considera membres de la seva ètnia¹⁷.

Malgrat l'esmentat menor ritme de lituanització el cert és que si bé a Lituània el govern finança programes i entitats culturals de les minories i existeix la possibilitat de seguir una educació en els idiomes minoritaris no oficials¹⁸, l'any 2003 van ser escolaritzats 30.600 alumnes en rus davant dels 76.000 de 1991, l'any anterior a la independència.

En el govern lituà existeix un "Departament de qüestions regionals i de minories nacionals" que ha de coordinar tot el que en té relació. Compta amb un "Consell de les Minories Nacionals" on aquelles que tenen més de 100.000 persones disposen de 3 representants, 2 representants per a les de 10.000 a 100.000 i, les minories amb menys de 10.000 membres, 1 representant. El Ministeri d'Educació té una direcció de "Minories Nacionals".

¹⁷ El 2001, el president rus Putin en una al·locució per totes les emissores de ràdio i TV de Rússia va demanar als russos dels països bàltics que exigissin l'oficialitat del seu idioma i quotes en els governs. Sovintegen també les denúncies esperonades pel Kremlin de violació dels drets de les minories (cosa desmentida contínuament pels mateixos organismes internacionals davant dels quals són presentades.

¹⁸ L'any 1997 hi havia 144 centres escolars públics ensenyant en llengües minoritàries i 92 més en règim mixt. A la universitat de Vílnius es fan classes en polonès.

Quebec

- La “Carta quebequesa de Drets i Llibertats” adoptada per l'Assemblea del Quebec al 1975, és una llei quasiconstitucional. Els seus articles 1 a 38 prevalen sobre totes les altres lleis del Quebec excepte per derogació explícita i si comprometés a l'Estat.
- Parlament regional (Assemblea nacional de Quebec) format per 125 diputats triats cada cinc anys en circumscripcions uninominals a una volta. A les darreres eleccions de 2007 el Partit Liberal (unionista) va obtenir 48 escons, 41 per a l'Acció democràtica del Quebec (partit que demana un ajornament de 10 anys per al proper referèndum de sobirania i que està pel SI) i el tradicionalment sobiranista Partit Quebequès amb 34 escons. Recordem de nou que la població francòfona del Quebec està al voltant del 80%.
- Al Parlament (bicameral) canadenc, el partit quebequès (sobiranista) té 49 escons, 125 els conservadors (11 triats al Quebec), 96 els liberals (12 quebequesos) i 38 d'altres formacions (3 del Quebec). Pel que fa al Senat, dels 105 escons no hi ha cap senador del bloc quebequès.
- Codi civil propi diferent del vigent al Canadà. És el dret comú per tot el que fa a persones, família, herències, obligacions, prova i prescripció, publicitat de drets i dret privat internacional.

La Carta de la Llengua Francesa estableix el francès com a llengua oficial del Quebec pel que govern i administració són designats i s'expressen exclusivament en francès. Les traduccions a l'anglès es fan, tal i com manifesta el propi govern del Quebec en les seves pàgines oficials, per a respondre a necessitats de la població anglòfona, enfortir la presència del Quebec a les xarxes internacionals de comunicació o quan la salut o la seguretat pública així ho demanen. Per llei canadenca, l'anglès i francès són oficials a tot el Canadà però a l'administració pública del Quebec preval la Carta de la Llengua Francesa. No cal dir que aquestes disposicions han donat lloc a conflictes i denúncies davant d'organismes internacionals que no sempre s'han resolt a favor del govern del Quebec.

El Quebec té competències sobre la immigració i anima els immigrants –que podrien arribar a constituir minories nacionals- a integrar-se a la cultura quebequesa.

La Carta Canadenca de drets i llibertats, reconeix certs drets a l'educació en la llengua de la minoria a què es pertanyi. Un milió de francòfons habiten fora del Quebec (la població total del Canadà és d'uns 30 milions, dels que set són quebequesos).

La Carta Quebequesa, a la vegada, declara la no discriminació per raons de llengua o origen ètnic o nacional i el dret de les persones que pertanyen a minories ètniques a mantenir i fomentar la seva pròpia vida cultural. D'això es desprèn que mentre el Quebec fa una política de conciliació i de no-discriminació a les seves minories lingüístiques i, en particular, a l'anglès, el govern del Canadà afavoreix una política de progressió ver la igualtat real de francès i anglès a les administracions públiques de tot l'Estat.

Quadre 3: Comparació de la situació i drets de les minories en l'exercici de l'autodeterminació.

País	Minoria nacional ¹⁹	%	Majoria anterior? ²⁰	Estat majoritari limítrof? ²¹	Escons reservats? ²²	Govern autònom? ²³	Llengua oficial? ²⁴	Llengua d'arrel diferenciada? ²⁵	Procés traumàtic d'autodet. ²⁶ ?
Croàcia	Serbis	14%	SI	SI	SI	NO	NO	NO	SI
Eslovàquia	Magjars	11%	SI	SI	NO	NO	NO	SI	SI
Eslovènia	Croates	2,8%	NO	SI	NO*	NO	NO*	NO	SI
Estònia	Russos	26%	SI	SI	NO	NO	NO	SI	SI
Irlanda N.	Catòlics	38%	SI**	SI**	SI***	-	SI ⁺	NO	NO
Letònia	Russos	34%	SI	SI	NO	NO	NO	SI	SI
Lituània	Polonesos	11%	NO	SI	NO	NO	NO	SI	SI
Quebec	Anglòfons	8%	SI	SI	NO	NO	SI ⁺	SI	NO
Catalunya	Espanyols	47,9%	SI	SI	NO	-	SI ⁺	NO	-

* Les minories hongaresa i italiana, SI.; ** La referència és la República d'Irlanda.; ***No escons però sí càrrecs al govern.

¹⁹ Es considera la minoria nacional més gran. En el cas d'Irlanda del Nord, la clivella religiosa.

²⁰ La pregunta completa és: la que ara és minoria nacional, abans del procés d'autodeterminació, formava part de la majoria nacional de l'estat original?

²¹ L'estat original de la minoria resta amb fronteres amb el nou estat?

²² En el parlament o el senat, la minoria té reservats escons per raons de clivella (ètnica, lingüístico-cultural, religiosa...)

²³ La minoria nacional, té reconeguda una regió autònoma amb competències exclusives?

²⁴ La minoria nacional, té reconeguda la seva llengua (o religió, en el cas d'Irlanda) com oficial en el seu territori o a nivell de tot l'estat a què pertany (SI⁺)?

²⁵ Com el gaèlic i l'anglès, per exemple.

²⁶ L'autodeterminació ha vingut derivada de guerra o crisi de l'estat a què pertanyia?

No s'ha fet constar al quadre 3 però és important fer notar que, en el moment d'autodeterminar-se, cap dels estats estudiats formava part de la Unió Europea, a la que molts d'ells han ingressat posteriorment. D'altra banda, tots els estats estudiats tenen la classificació de "Free" a Freedom House.

A primera vista, semblaria que el quadre 3 no ens permet establir semblances entre el conjunt dels casos dels països estudiats i de Catalunya però també és cert que entre ells n'hi ha diferències. Tots els països són limítrofs amb els estats on es troba el nucli majoritari de la nacionalitat que resta ara com a minoritària en el seu territori.

Amb l'excepció d'Irlanda del Nord en el govern per la clivella religiosa i de Croàcia i Eslovènia (però no per a la minoria nacional majoritària) cap dels altres països reserva escons per raons ètniques, de la mateixa manera que no hi ha regions autònomes ètniques en cap dels estats, cosa que cal atribuir també al fet que moltes de les minories nacionals estan distribuïdes encara que no uniformement, per tot el territori (recordem els casos de les capitals bàltiques amb majoria de població russa).

En cap dels nous estats la llengua de la minoria és oficial independentment del nombre de parlants i de que la llengua sigui de la mateixa família lingüística o no: la motivació, com s'ha explicat, és fonamentalment política. Ho és, d'oficial, a Irlanda del Nord per raons òbvies (considerant com a tal l'anglès, plenament adoptat per la minoria catòlica com a llengua pròpia) i al Quebec en la mida que ho és de tot el Canadà.

I és precisament en aquest darrer punt juntament amb el procés d'autodeterminació seguit on es donen les característiques de similitud amb Catalunya. De fet, exclusivament en el darrer ja que, descomptada Irlanda del Nord, un Quebec independent ja ha demostrat amb la seva legislació vigent que faria el francès llengua nacional única.

Així doncs, el que podem deduir de tot el que fins ara hem exposat és que els nous estats independents estudiats són fruit de l'ensulsiada institucional i de les crisis – violentes o no -dels respectius estats anteriors, tots ells amb un règim socioeconòmic la crisi del qual ha estat bàsicament el motiu del canvi. Aquesta crisi ha estat associada a l'ètnia majoritària de l'estat en tant que era on es nodrien les classes dirigents. Que això ha permès l'ètnia majoritària en el territori separat imposar la seva llengua i tota la normativa consegüent a nivell de drets d'escolarització, treball,

culturals, etc. respecte a les altres minories, independentment del seu nombre i dels lligams amb l'estat a que pertanyien i on algunes d'aquestes minories formaven part de la majoria global de l'estat.

Ben al contrari, els processos d'Irlanda del Nord i del Quebec, inserits en les democràcies occidentals, basen les seves evolucions precisament en aquesta cultura democràtica (a Irlanda del Nord comencen a desencallar-se les negociacions a partir de l'aparició amb força de moviments no violents que es converteixen en alternativa de discussió) i en un component socioeconòmic: tant els nord-irlandesos catòlics com els quebequesos francòfons es trobaven en situació real de discriminació econòmica i social. Salvant les distàncies, el que ha començat a succeir a Catalunya amb la clara voluntat centrípeta de l'Estat espanyol en els darrers trenta anys. Semblaria doncs que la línia de fractura/crisi en els territoris d'Occident passaria per un component socioeconòmic lligat a una personalitat històrica diferenciada.

Una última qüestió lligada a l'objectiu concret d'aquest treball: les minories sense dret dels nous estats lluiten per assolir-los, es creen durs enfrontaments i els estats on són majoria hi intervenen, amenacen de fer-ho o generen legislació proteccionista. Així mateix, allà on tenen drets però consideren que un major grau de sobirania podria perjudicar-los, se n'oposen (quebequesos anglòfons, protestants de la línia dura majoritària a Irlanda del Nord i, -encara que no ho hem estudiat aquí- els valons respecte als flamencs).

3.2. La reciprocitat de drets i deures entre Espanya i les seves antigues colònies.

En la recerca que estem fent dels possibles drets a garantir a les minories d'una Catalunya sobirana per a que aquestes minories en donessin suport, l'objectiu d'aquest apartat és veure com s'han resolt les relacions entre Espanya i les seves antigues colònies i això per dos motius: el primer per a un possible establiment d'aquest tipus de relació amb l'estat originari respecte a la nova minoria nacional espanyola que es constituïria a Catalunya (d'una importància més simbòlica que real, atesa la segura inclusió de Catalunya a la UE) i la segona respecte a les minories llatinoamericanes, a les que el nou Estat català hauria de garantir que tampoc en perdrien drets amb la independència o, fins i tot, a noves minories d'estats propers com ara el Marroc.

A la primera constitució espanyola de 1812, es definia la nació (art. 1) com la reunió de tots els espanyols dels dos hemisferis i als espanyols (art. 5) com tots els homes lliures nascuts i amb veïnatge en els dominis de les Espanyes i als seus fills. Amb això es varen convertir en ciutadans als antics súbdits colonials. L'art. 10 fa una prolixa llista de quins són els territoris de la nació espanyola.

Aquesta voluntat d'inclusió però, arribada massa tard –quan ja havien començat les insurreccions a Amèrica- i d'un Estat en crisi –invasió napoleònica- no va impedir les successives secessions que fins al 1898 van gairebé acabar amb l'imperi espanyol ni va poder crear un sentiment nacional hispà omnicomprensiu. Tanmateix, els vincles històrics i el fet que aquells qui van dirigir els moviments independentistes pertanyien bàsicament a l'aristocràcia criolla va permetre establir drets mutus, bàsicament de doble nacionalitat, per als antics ciutadans de la “Nación española... de ambos hemisferios”.

La Constitució espanyola de 1978, al seu art. 11.3 disposa que

“L'Estat podrà concertar tractats de doble nacionalitat amb els països iberoamericans o amb aquells que hagin tingut o tinguin una vinculació particular amb Espanya. En aquests països, encara que no reconeixin als seus ciutadans un dret recíproc, els espanyols podran naturalitzar-s'hi sense perdre la nacionalitat d'origen”.

Espanya té tractats de doble nacionalitat amb la majoria de les seves antigues colònies Argentina, Bolívia, Costa Rica, Equador, Hondures, Nicaragua, Paraguai, Perú, R.Dominicana, Uruguai, Xile..). En l'Annex III podem veure alguns dels textos dels convenis subscrits amb estats amb immigració important a Catalunya, dels quals es poden extreure les següents conclusions:

- els convenis de doble nacionalitat són subscrits durant el temps de la dictadura franquista amb una motivació bàsica d'estrènyer lligams amb els països hispans, corresponent a una etapa del règim de necessitat de reforçament polític i ideològic; en aquells anys no hi havia un volum suficient d'immigració en cap de les dues direccions com per a motivar aquests convenis;
- la doble nacionalitat no és automàtica: cal sol·licitar-la;
- els convenis tenen tots una estructura similar: l'art. 1 defineix quins són els nacionals dels estats signants que s'hi poden acollir i l'art. 3 enuncia els seus drets;

- els diferents drets que s'enumeren estan sota una lògica excepció: els nacionals dels estats contractants no poden estar sotmesos a les legislacions de tots dos sinó només a la d'aquell on tinguin el seu domicili.

Aquesta darrera qüestió té per a nosaltres una més gran importància ja que permetria donar als membres de les minories la seguretat del manteniment dels seus drets en l'estat d'origen o al que pertanyien anteriorment.

3.3. La Unió Europea davant dels fenòmens independentistes.

Un dels espantalls que es brandaran contra el procés d'autodeterminació català serà la possible exclusió de la Unió Europea (UE) reforçant també per aquesta via la crida als avantatges de pertànyer a la comunitat nacional majoritària espanyola.

Si bé pràcticament tothom reconeix que un nou estat nascut per secessió d'un membre actual de la UE no hauria de tenir dificultats per (re)entrar-hi sol·licitant-ho tot seguit a la declaració d'independència i al reconeixement internacional, un plantejament realista ha de tenir en compte:

- Fins a la data, fora dels casos específics de Suècia/Noruega i d'Irlanda/Regne Unit, les grans onades de processos d'independència s'han produït per l'enfonsament dels imperis austrohongarès i soviètic i les rèpliques posteriors. No hi ha precedents de secessió en estats que ja eren membres de la Unió amb la peculiar i parcial excepció de Grenlàndia. Els cas de la reunificació d'Alemanya va ser considerat com un afer intern.
- La UE és una unió d'estats i aquest és el sentit que s'ha reforçat darrerament amb una involució recentralitzadora cap a un federalisme uniforme clàssic amb una decidida voluntat, sobre tot espanyola, d'introduir garanties antisecció en la normativa europea. La UE no té facultats per prendre iniciatives amb força legal en conflictes interns d'un estat amb una seva minoria nacional i les solucions finals només seran acceptades en tant que decisions sobiranes d'un estat membre.
- Els criteris d'accés a la UE (criteris de Copenhaguen, de la reunió del Consell Europeu a Copenhaguen al 1993) són tres: polítics, econòmics i d'assimilació

del cabal comunitari. Aquests criteris determinen que els països candidats han d'haver assolit "l'estabilitat de les institucions per tal de garantir la democràcia, l'estat de dret, els drets humans *i el respecte per les minories*, així com també la seva protecció²⁷". Senyalem que aquest és un criteri que se li reclama a Turquia però no a França, per exemple i que la protecció de les minories nacionals no implica en l'absolut el seu dret a autodeterminar-se pel que la protecció de la minoria nacional espanyola en el nou estat català, només caldria que s'ajustés als cànons comunitaris pel que, per les mateixes raons exposades fins ara, no s'hauria de témer cap intervenció desestabilitzadora²⁸.

- L'admissió a la UE ha de fer-se per unanimitat dels socis. Això vol dir que l'estat espanyol hauria de votar a favor de l'entrada del nou estat català tenint en compte que molt probablement s'hauria també de replantejar, per exemple, el nombre d'escons que Espanya té al Parlament europeu. Aquest seria un dels moments claus on l'estat espanyol podria posar com a condicions el reconeixement de drets a la seva minoria nacional a Catalunya de la mateixa manera que, com ja hem vist, la UE ja ho ha fet respecte a les minories nacionals dels nous estats de l'Est recentment incorporats.
- Alguns dels nous estats són independents perquè així ha interessat a la UE i als EEUU. Cal preguntar-se quins interessos en poden tenir, ara o en el futur, en una Catalunya independent.

Pocs estats europeus han elaborat un concepte genèric de minoria nacional o equivalent en el seu dret intern i es referencien més aviat a ciutadans diferenciats de la resta per criteris ètnics, culturals o lingüístics. Convé recuperar aquí les referències a la llei d'estatuts hongaresa i al pronunciament de la Comissió de Venècia. Una de les qüestions que l'enrenou ocasionat va posar de relleu, va ser l'existència en augment de normes de protecció i suport a les minories nacionals per part dels estats on aquest grup ètnic és majoria, cosa que condueix a l'enfortiment del sentiment de pertinença nacional d'aquelles minories. Això no ha representat cap problema quan el nou estat

²⁷ El Consell d'Europa, des de la seva Recomanació 1201, demana als nous estats que volen adherir-s'hi el compromís de respectar les minories nacionals.

²⁸ Aquesta situació pot variar en els propers anys des d'altres organismes no comunitaris: La Resolució de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa de 26 de setembre del 2002 va atorgar protecció a la minoria francòfona en territori flamenc, cosa que suposa que per primer cop s'aplica la doctrina proteccionista de les minories nacionals en l'àmbit territorial d'Europa Occidental.

no se'n sent amenaçat, bé sigui pel relativament baix nombre de la minoria o per la seva dispersió en tot l'estat o perquè la minoria sent prou protegits els seus drets dins del mateix nou estat. Cas contrari, el conflicte i el seu increment estan assegurats i es converteixen en factor de desestabilització.

És cert que en una d'aquestes situacions d'agreujament del conflicte amb la minoria russa a Estònia amb el suport de Rússia pels fets conseqüència de l'enretirada del monument a l'exèrcit roig del seu anterior emplaçament a un cementiri militar, el Parlament de la UE va prendre partit per Estònia però aquest era un conflicte entre un membre de ple dret de la UE i una potència exterior. Caldria veure que succeiria en cas d'un conflicte Espanya-Catalunya per la minoria nacional espanyola o Catalunya v. França/Espanya per les minories de cultura catalana en aquests territoris, tenint en compte l'exemple de Romania i Eslovàquia, que es van oposar amb força a la llei d'estatus hongaresa i tenen en canvi lleis per a donar suport a les seves respectives minories en tercers països, cosa que demostraria que el problema no es trobava en la mateixa llei sinó en la por a la secessió territorial.

També pel que fa a l'actitud de la UE, paga la pena tenir present la que va tenir el govern dels EEUU davant el referèndum del Quebec, donant suport actiu als partidaris del No (entre ells la minoria anglòfona i les minories al·lòfones) i afirmant que els vincles comercials amb el Canadà no serien adquirits de manera automàtica pel nou estat.

En definitiva, no es creïble que la UE accepti un procés sobiranista al que s'oposi una futura minoria nacional que ara pertany a la majoria d'un dels estats membres. Una possible secessió unilateral serà molt més difícil d'acceptar que la devolució o la concessió d'independència que sigui un acord entre les parts. En tot cas, si queda clar que la majoria de la població d'un territori històric vol separar-se i les lleis del propi estat no ho contemplen, caldrà preparar-se per activar els recursos previstos pel sistema internacional.

4. Conclusions i propostes: Els drets dels catalans de sentiment nacional espanyol a la Catalunya independent.

En aquest darrer apartat, introduiré en primer lloc algunes de les conclusions no explicitades als blocs 2.1. i 3.1. per finalitzar amb un seguit de propostes estratègiques basades en la informació obtinguda i les anàlisis realitzades i dirigides a l'objectiu d'aquest treball: drets i actuacions necessàries per aconseguir un suport a la sobirania per part de la minoria nacional espanyola a Catalunya, minoria que encara no se'n reconeix però que quallarà ràpidament en avançar el procés sobiranista²⁹. La intensitat amb què ho faci i el nombre dels seus components dependrà en bona part de l'actitud i propostes que sàpiguen desenvolupar els promotors del procés.

Com hem pogut veure, en molts estats el concepte d'ètnia està molt més arrelat i normalitzat que no pas a Catalunya, sent reconegut als seus textos institucionals. Aquesta etnicitat es concreta sovint al voltant de la llengua com a element definidor i la resta de drets cívico-polítics de les minories s'estructuren al seu voltant. Com ja hem dit al principi d'aquest treball, a Catalunya, malgrat que la voluntat majoritària sigui integradora i que el concepte d'ètnia no sigui políticament correcte, la seva existència respon tant a la definició tècnica³⁰ com a la realitat que pot copsar qualsevol observador. La situació però, és complexa: no solament podríem arribar a definir ètnies en el sentit tècnic referenciat sinó que podrien perfectament quallar minories al voltant de sentiments de pertinença diferents independentment de la llengua o la cultura. Tanmateix, no és objecte d'aquest treball entrar en aquestes disquisicions sinó constatar l'existència d'aquestes realitats en els casos estudiats i veure com les solucions donades poden o no convenir en el nostre país.

²⁹ Tenim una mostra ben recent: l'aparició, paral·lel al procés estatutari català, d'un partit de programa i composició electoral amb característiques ètniques: C's. També el PP accentua aquestes característiques impulsant sense complexos un claríssim nacionalisme espanyol que seria el que quedaria en minoria en una Catalunya independent.

³⁰ Gran Enciclopèdia Catalana. **ètnia** *ETNOL* Agrupació natural d'individus amb unes característiques pròpies. Entre els criteris que determinen una ètnia, hom pren sovint com a decisiu el de la llengua... També en són codeterminants elements com la consciència ètnica, les diferències religioses, culturals, polítiques i econòmico-socials... **minoria / 2. minoria nacional.** Sector de la població d'un estat, d'una nació, etc. que difereix del sector numèricament majoritari... pel que fa a la raça, la llengua i la cultura, la religió i la ideologia, etc... La definició per a les minories nacionals del Consell d'Europa en el Convenimarc per a la Protecció de les Minories Nacionals és la d'aquells grups de ciutadans que resideixen tradicionalment en el territori d'un Estat respecte al conjunt de la població del qual són minoritaris i que tenen caràcters ètnics o lingüístics diferents i desitgen mantenir trets essencials de la seva identitat com ara la cultura, llengua, religió, tradicions o patrimoni cultural.

En general, per a tots els nous estats sortits de l'ensulsiada comunista, cal tenir en compte que els canvis en les interrelacions majories-minories nacionals, es veien emmarcats amb uns altres d'una enorme complexitat: d'un sistema totalitari a un altre democràtic, d'una economia planificada a una altra capitalista, d'una institucionalitat nacional soviètica –o iugoslava- a la recuperació dels propis trets identitaris i a la necessitat d'obtenir seguretat per al desenvolupament del propi projecte de construcció nacional. Moltes de les noves minories nacionals no van tenir pràcticament temps de reaccionar a la velocitat com es van produir els esdeveniments.

Això és precisament el contrari del que ha succeït, per exemple, en el cas del Quebec, on el procediment democràtic de plantejament de la sobirania, ha permès un ampli debat i posicionament dels interessos de les parts³¹. Aquest procés és el que ha generat la doctrina del dret a decidir a partir dels principis generals que es deriven de la ja comentada decisió de la Cort Suprema del Canadà. No està de més recordar que l'avenç en les *devolution* a Catalunya, han anat sempre precedits de crisis institucionals espanyoles: la de la restauració alfonsina, la de la monarquia i la del franquisme.

De les diferents situacions de les diverses minories nacionals estudiades podem concloure que, si amb l'actual legislació catalana pel que fa a drets lingüístics s'assolís la independència, s'estaria molt pel davant dels drets que en molts dels nous estats, la majoria d'ells integrats a la UE, es reconeixen a les seves ètnies minoritàries tenint també en compte que la nostra legislació ha estat també denunciada i se n'ha sortit. Pel que fa a aquells que es podrien considerar com a nova minoria nacional espanyola a Catalunya, no es tractaria tant de respectar uns drets que ja tenen sinó que confiessin en que aquests serien mantinguts. Això ens porta a dues necessitats: l'afermament dels elements comuns a una majoria nacional catalana amb la que se sentin identificats la major part dels ciutadans i un consens polític ampli del que ja s'han autoexclós PP i C's pel seu declarat suport a la construcció de la minoria nacional espanyola a Catalunya.

³¹ Convé fer notar que, malgrat haver una majoria del 80% de francòfons, l'element idiomàtic no va ser suficient per a guanyar cap dels dos referèndums d'autodeterminació.

Factors socials

La comunitat política

Les manifestacions programàtiques del nacionalisme català amb representativitat parlamentària són de caràcter postètnic. El seu desenvolupament lògic en un estat sobirà definiria els límits d'una comunitat política que comparteix un mateix model cívic diferent del dels estats veïns i on els drets de les minories nacionals estaria reconegut³². Tot i això a Catalunya ja hi ha hagut intents de constituir partits ètnics: el Partido Socialista Andaluz (PSA) que va obtenir dos escons a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya i, més recentment, com ja hem dit abans, el C's i el PP.

Ara com ara però, els minsos resultats obtinguts per les forces més clarament basades en l'etnicitat no permet pensar que a Catalunya s'estigui en procés de consolidació de minories nacionals polítiques. Tanmateix, no es poden perdre de vista, en un procés sobiranista, casos com el de Croàcia on la polarització i radicalització entre serbis i croates es va incrementar amb tota rapidesa paral·lelament al procés d'independència.

Les minories, si troben avantatges en un futur estat que les inclogui, sovint només volen un seguit de garanties que impedeixin polítiques de discriminació o intents d'assimilació cultural per la força i que se'ls permeti conservar els valors i tradicions pròpies que, naturalment, no poden ser contràries –cas de determinats principis religiosos- als valors cívics sobre els quals es construeix el nou estat. A més, una política assimilacionista no deixaria de tenir conseqüències de reclamació d'ajuda externa i obriria sens dubte el pas als irredenta de l'estat veí.

El gran repte per a la construcció de la governabilitat d'un futur estat català és, com ja s'ha dit, no veure's dividit ètnicament o que aquesta divisió es redueixi a un mínim que no impliqui confrontació política ni la creació de partits ètnics. Ha de reforçar-se doncs allò que és comunitat d'interessos, un estat de base cívica –com en el seu temps ho va ser Roma- i de cap manera anar a solucions representatives que obliguessin a fer una adscripció per nacionalitat. A banda de l'immens error que això significaria, una veritable opció d'aquest tipus, si volguéssim ser plenament democràtics, aviat caldria que contemplés també el dret de les minories hispanes, magribines o d'altres

³² El concepte de comunitat cívica –que no és objecte d'aquest treball-, entronca amb la tradició històrica catalana –cultura política d'assumpció i integració de la diversitat-i s'allunya de l'ús pervers que hi volen donar els partits nacionals espanyols per rebutjar les demandes de les actuals minories nacionals a l'Estat..

nacionalitats cada vegada més presents al país que també haurien de tenir dret a la seva representació.

La societat catalana té ara ja trets diferenciadors de l'espanyola pel que fa a la seva estructura socialitzadora (Veure Annex II: Comparativa participació social) però el primer nivell d'acció política on es troben els interessos comunitaris de les persones és en el municipi i allà és també on es pot adquirir la patent de ciutadà que actua políticament sobre els afers de la seva col·lectivitat i on, pel tant, es poden fondre més les diferències de sentiment de pertinença en benefici del treball conjunt en la comunitat d'interessos.

Convindria doncs reduir el minifundisme municipal català³³ i crear veritables ens polítics, com ja han fet pràcticament tots els estats europeus de mida o població semblant a la nostra. Això permetria un important nivell de competències i la pràctica de la subsidiarietat pel govern del nou estat català però també conduiria a la confiança de les minories en la mida que veiessin assegurada la seva participació en la governabilitat en aquests nivells bàsics.

Drets civils

Mentre que la definició de poble o nació té sempre un determinat grau de subjectivitat, quan es parla d'un estat l'ambigüitat desapareix: se sap quines lleis regeixen en quin territori i amb quins compromisos externs.

Una argumentació que pot ser utilitzada per dividir el país és l'aparent contradicció entre la reclamació d'un estat plurinacional i el no voler admetre'l per al nou estat català. La diferència es troba en el fet que a l'estat espanyol, els catalans constitueixen una minoria nacional perfectament ubicable en un territori, mentre que en un estat català, la minoria nacional espanyola –i d'altres de nombre menor- es troben esparses per tot el territori. Ni més ni menys el mateix que succeeix en la majoria dels casos estudiats en aquest treball.

No és possible doncs a Catalunya establir una línia de divisió seguint cap clivella ni religiosa ni lingüística que consolidés dues nacions diferenciades territorialment però, tampoc pel que fa a drets. És impensable una divisió entre ciutadans i residents a

³³ Més de 900 municipis, 510 dels quals són menors de 1000 habitants, dels quals, a la vegada, 192 no arriben als 250 habitants. La municipalitat mínima podria establir-se entre 5.000 i 10.000 habitants.

l'estil bàltic. Tothom és ciutadà de Catalunya i ningú ha de ser obligat a fer constar la seva adscripció nacional. El dret català, en aplicar-se històricament sobre un territori d'immigració, ha de continuar preferint l'*ius soli* a l'*ius sanguinis* cosa que ha de fer encara més atractiu el nou estat per a la nova immigració. Una de les premisses constitucionals ha de ser la protecció i el reconeixement de les minories, és a dir, el dret a la diferència, tan negat per la cultura política espanyola.

No ha d'haver cap problema per garantir que es reconeixerà el dret a la doble nacionalitat a aquells ciutadans del nou estat que ho desitgessin seguint una fórmula semblant a la ja esmentada de l'art. 11.3 de la Constitució espanyola (recíproc o no) i tenint en compte la realitat europea. En el moment polític oportú caldria conveniar el dret a la nacionalitat catalana als ciutadans espanyols, francesos o italians que ho desitgessin, independentment del seu lloc de residència i en funció de la seva adscripció a la comunitat cultural catalana (demanant, per exemple, el requisit de conèixer el català).

L'economia

La minoria nacional espanyola es troba amb la contradicció, de la que molts encara no són conscients però que es posarà cada cop més en relleu a mida que avanci el procés sobiranista, entre sentir-se nacionalment espanyol i el fet que, del mercat global, l'espanyol és l'únic inestable i perillós per als interessos de tots els que hi viuen a Catalunya en tant que és l'únic on no compta ni la qualitat dels productes ni la competitivitat sinó que poden ser sotmesos a boicot exclusivament per discriminació territorial des dels nivells més casolans (cava) fins als més estructurals de repartiment de poder econòmic (OPA). I això en un moment que, a la UE, les fronteres interestatals ja no són importants a efectes econòmics sinó a nivell administratiu i polític.

Fruit d'aquest poder polític, també es posa cada vegada més en evidència la voluntat política dels partits espanyols majoritaris de disminuir el país restant-li potència econòmica (infraestructures radials, manca d'inversions...) cosa que afecta tot el territori independentment de les minories nacionals que hi visquin. A l'igual que a Irlanda del Nord, ha d'estendre's el convenciment que el final dels conflictes amb Espanya amb la constitució d'un nou estat, garantirà un millor estatuts econòmic per a tots els seus habitants, i això és un bon element de cohesió entre les minories nacionals.

En sentit contrari, el que ens ensenya la situació i actuació de les minories a alguns dels països estudiats és que la formació de guetos, l'atur i la baixada del nivell de vida pot fer quallar minories nacionals espanyoles i al·lòfones antisobiranistes si no se sap construir una alternativa creïble i integradora una de les bases de la qual ha de ser una educació integradora, de qualitat i exigent en els seus resultats i una altra la seguretat de mobilitat social independentment de l'origen. La baixada de la construcció, les deslocalitzacions, la manca de control dels mecanismes immigratoris i l'acumulació de treballadors poc formats i poc competitius portaria àmplies capes socials, concentrades principalment a les àrees metropolitanes, a buscar seguretat tancant-se en les seves pròpies identitats i a ser molt més receptius a les crides a la por de la majoria nacional espanyola.

En definitiva, per assegurar el suport a la causa sobiranista dels catalans de sentiment nacional espanyol, la crisi econòmica i social que com a país en general i determinats segments socials en concret comencen a sentir, ha de derivar els sentiments de desarrelament cap a l'estat que està provocant la situació i, consegüentment, la necessitat de seguretat i identificació s'ha de poder trobar en la construcció del propi país.

La immigració

El dret internacional reconeix com a minories nacionals aquelles que són històricament residents en el mateix territori d'un estat. Amb aquest criteri, tècnicament, podríem no considerar els immigrants de nou com a dipositaris de drets en tant que minories nacionals (encara que de cap manera se les pot discriminar o posar obstacles a les seves activitats legals). Tanmateix, avui en dia trobem a Catalunya 150 nacionalitats que sumen entre un 14 i un 16% de la població del país, en augment per més immigració, reagrupament familiar i evolució vegetativa. N'hi ha alguna, com la marroquina, prop del 2,5%, xifra superada per la del conjunt dels immigrants llatinoamericans (més del 3%) i que en algun dels casos estudiats, minories amb aquests percentatges tenen drets reconeguts. En la nostra anàlisi política aquesta realitat ha de ser tinguda en compte.

L'exemple del Quebec ens permet extreure ensenyaments valuosos sobre les actituds que podem pensar que adoptaran la majoria dels immigrants de nou. D'una banda,

sabem que l'oposició dels quebequesos anglòfons ve clarament determinada pel seu rebuig a ser una minoria en el nou Estat, quan ara formen part de la majoria del Canadà i sabem també que el percentatge de la comunitat francòfona en el seu territori és de molt superior a la catalanòfona en el nostre.

Pel que es refereix a les nacions indígenes i als immigrants de nou però, la seva lleialtat ha estat en primer lloc per a l'estat que els atorga la ciutadania (Canadà) en part per la por a que es reproduïxin conflictes que, o han viscut al seu país d'origen, o creuen que alterarien l'estatus i la tranquil·litat de futur recentment adquirida i en part també, perquè consideren més profitós integrar-se a la majoria nacional i a la llengua majoritària de l'estat d'acollida que, en el cas català, és a més la de bona part dels mateixos immigrants.

De nou i com ja s'ha dit, comprometre's amb l'existència de convenis de doble nacionalitat, permetria donar als membres de les minories la seguretat del manteniment dels seus drets en l'estat d'origen o al que pertanyien anteriorment. Aquests convenis no haurien de ser només per a les minories sud-americanes sinó per a tots aquells altres estats amb minories nacionals rellevants al territori català.

La política atractiva d'aquestes minories per al seu suport a un referèndum de sobirania –suport que no ha de ser només a través del vot sinó també afectiu: estem parlant del 14% de la població- els ha de garantir, a més de la seguretat econòmico-social de què ha hem parlat, que el seu concepte d'identitat de grup és compatible amb la de pertànyer a l'estat català. Ara ja és possible animar i impulsar en aquesta direcció a les organitzacions de les nacionalitats immigrades.

Factors culturals

Molta de la bibliografia consultada correspon a autors que pertanyen a majories nacionals o a estats mononacionals que, malgrat es volen mostrar comprensius amb els drets dels nous estats a consolidar-se nacionalment, en la línia que varen adoptar alguns corresponsals i intel·lectuals alemanys respecte a la participació catalana a la Fira del Llibre de Frankfurt, s'exclamen de les obligacions que s'imposen als membres d'antigues majories nacionals (cas paradigmàtic dels russos als països bàltics).

Insistent de nou en la dificultat que significa la profunda diferència entre els idiomes – més similar a les que poden trobar-se els parlants d'èuscara i els de castellà- s'ha de fer notar que moltes de les mesures aplicades per a corregir o garantir els drets de les minories en els casos estudiats, tenen carta de naturalesa a Catalunya des de fa més d'un quart de segle. La diferència bàsica i molt important amb els països bàltics (o amb el mateix Quebec) és que, aquí, aquestes mesures van ser decidides a més amb un consens àmpliament majoritari de les forces polítiques. I aquest és un altre dels trets diferenciadors de la comunitat catalana, profundament democràtic i arrelat a la nostra història, que cal preservar i garantir als catalans de sentiment nacional espanyol en general i la minoria nacional espanyola en concret perquè la història ens demostra, com en el cas de les repúbliques bàltiques quan depenien de la URSS, que el patriotisme forçós respecte a les minories fracassa com a base de les institucions socials i polítiques.

Quin paper hem de reservar en el nou estat a les manifestacions culturals tipus Feria de Abril, Romerías, celebració del Ramadà...? En la mida que siguin senyals d'identitat que no s'utilitzin com a eines de confrontament (com ho són les marxes dels protestants nord-irlandesos) no cal dir que s'ha de garantir que el nou estat no ha de tenir res a dir, com tampoc ho ha de fer amb les creences religioses més enllà de garantir la seva expressió dins d'un estat laic que en garanteix la llibertat de culte.

Pel que fa als drets lingüístics res no hauria de variar de l'actual situació de cooficialitat –que el nou estat hauria de garantir plenament pel que fa a la llengua més desfavorida- i al sistema d'ensenyament, així com la garantia que tot ciutadà ha de ser atès per tots els poders públics en el seu idioma. Sortosament, la similitud entre català i castellà fa que la llengua no actuï com a barrera amb la força que ho pot fer a molts dels països estudiats: al Tirol del sud entre germanòfons i italòfons, als països bàltics entre els idiomes de cada país i el rus, a Eslovàquia amb els hongaresos o al Quebec entre francòfons i anglòfons.

Hi ha però un repte a superar: el conjunt de la comunitat ha d'apreciar la vàlua dels dos idiomes oficials de l'estat. Això ha de ser més fàcil per als catalanoparlants en tant que la supervivència de la llengua pròpia del país tindrà totes les garanties possibles al disposar d'estat propi i dependrà ja només –en bona part com fins ara- de la voluntat dels parlants. El repte es troba en els castellanoparlants de cultura i sentiment nacional espanyol que segueixin sense considerar el català part del seu patrimoni i no entenguin la idea de llengua pròpia com la que correspon a l'originària del país i que

contribueix a singularitzar-ho com a tal. La comprensió d'aquest fet, a la que ensenyament i medis públics han de contribuir, no com una amenaça sinó com una mostra de voluntat integradora que no perjudica els seus drets lingüístics com a ciutadans, és vital per al seu suport al sobiranisme.

Els promotors de la sobirania del país hauran de garantir que en el nou estat, com ara, la minoria nacional espanyola –que ha de deixar d'intentar convertir les facilitats lingüístiques en un monolingüisme de fet- mantindrà el dret d'aprendre el seu idioma i de produir i rebre informació (ràdio, TV, premsa) en la pròpia llengua. De tota manera, per la tradició democràtica de la forma de fer política al país, és impensable que cap govern d'una Catalunya independent actués com el govern del PP al País Valencià amb TV3.

Factors polítics

Analitzades les situacions dels països estudiats, en aquest treball s'aposta per un sol *demos* basat en la comunitat d'interessos com a única possibilitat d'assolir un resultat favorable a la independència en un referèndum d'autodeterminació i de garantir una futura governabilitat. Per aquest motiu, no es poden acceptar sistemes electorals basats en l'adscripció a comunitats nacionals diferenciades amb assignació de càrrecs representatius i executius. L'actitud i la presència propera d'un estat espanyol amb probables tendències irredentistes no permet vel·leïtats d'aquest tipus.

El sistema electoral que es proposi ha de garantir a tots els ciutadans del nou estat la possibilitat de triar més oberta possible, de manera que cap col·lectiu pogués témer quedar exclòs. El doble vot a candidats individuals per districtes i a llistes nacionals obertes compliria aquesta expectativa, juntament amb el manteniment d'una barrera electoral baixa com l'actual del 3%. Cal fer notar que aquesta reforma electoral ja és possible de fer-la ara. I fora convenient fer-ho així, en tant que seria votada pels mateixos partits que en principi han de liderar el país cap a la independència, cosa que donaria un plus de credibilitat.

El pas d'una Catalunya dependent a una Catalunya independent, posterior a un referèndum aprovat per majoria i el mateix procés per arribar-hi, és impensable sense un acord majoritari de les forces polítiques representatives del país. Part del missatge per tranquil·litzar tots els ciutadans que els seus drets seran respectats en el nou estat

és garantir prèviament a la votació que, en cas que aquests fos positiva, es proposaria un acord per una gran coalició que redactaria la nova llei fonamental del país.

Pel que fa a les relacions amb la UE, que inclouen l'estat espanyol, l'existència del Dret comunitari seguiria vigent: no hi ha cap motiu per a que Catalunya no segueixi formant part de la Unió ni que sigui amb el procediment formal de demanar-ne l'ingrés i la situació i el respecte a les minories no té res a veure amb la dels països excomunistes integrats en aquests darrers anys.

Una última consideració sobre el referèndum de sobirania:

Hi ha un vell acudit d'una conversa entre dues persones on un diu: "M'encanta jugar al pòquer i perdre". L'altra persona li demana, estranyada: "I guanyar?" –"Guanyar seria massa, tu", és la sincera resposta.

Sovint es diu que no s'ha de convocar un referèndum sobiranista que es pugui perdre. Però la realització d'un referèndum per sí mateixa ja té un efecte que no es pot menystenir: el reconeixement a nivell espanyol i, sobre tot, a nivell internacional, d'un nou subjecte de sobirania que pot tornar a pronunciar-se en el futur³⁴. I, segons les darreres enquestes hi ha una majoria de la població del país a favor de fer la consulta³⁵ i si a més es guanyés pels sobiranistes... estaríem en un escenari en que el sentiment nacional espanyol de pertinença hauria minvat fins a convertir-se realment en una minoria.

Però és que a més, la nova immigració, amb un referèndum de sobirania, prendria ràpida consciència de ser en un altre país i, amb el debat al voltant dels drets dels sentiments nacionals diversos, aprendria sobre la capacitat i voluntat de la societat catalana per a integrar-los també a ells de manera que arribessin a la conclusió que, mentre que a Catalunya podrien esdevenir ciutadans, a Espanya sempre seran estrangers.

³⁴ El primer referèndum quebequès va obtenir un 40% de SI; el segon, quinze anys més tard, gairebé el 50%.

³⁵ Enquesta a El Periódico de Catalunya, 15/10/2007

BIBLIOGRAFIA

Anderson, L. (2007) *Federalism and Secessionism: Institutional Influences on Nationalist Politics in Québec*. A: Routledge (ed.) *Nationalism and Ethnic Politics*, Vol. 13 (pàg. 187-211)

Archibugi D. (2004) *Un análisis crítico de la autodeterminación de los pueblos*. A: Anuario CIP. Madrid. (pàg. 277-300)

Argelaguet, J. (2002). *Dos casos de democràcia consociativa : Irlanda del Nord i el Tirol del Sud comparats*. A: Institut de Ciències Polítiques i Socials – UAB (ed). Col. Working papers núm. 205

Baròmetre d'opinió política (2007). REO núm. 400. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Octubre.

Bastarache M. (2005). *La importancia de los derechos lingüísticos en el orden jurídico canadiense*. A: Centro de estudios jurídicos para la administración de la justicia. Madrid. (Data de consulta: 30 de desembre de 2007).

http://www.cej.justicia.es/pdf/debate_juez_bastarache.pdf

Branchadell A. (2004) *Els nous estats membres de la Unió Europea: demografia i política lingüístiques*. A: Noves SL, Revista de Sociolingüística. Secretaria de Política Lingüística. Generalitat de Catalunya. Primavera-estiu. (Data de consulta: 28 de desembre de 2007)

<http://www6.gencat.net/lengcat/noves/hm04primavera-estiu/docs/branchadell.pdf>

Caciagli M. (2006). *Regiones de Europa: Autogobierno, regionalismos, integración europea*. A: Tirant lo Blanch (ed). València: Colección Ciencia Política núm. 20

Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides (2003). A: EXAMEN DE LOS INFORMES PRESENTADOS POR LOS ESTADOS PARTES DE CONFORMIDAD CON EL ARTÍCULO 40 DEL PACTO. Observaciones finales del Comité de Derechos Humanos : Estonia. 15/04/2003. CCPR/CO/77/EST. (Concluding Observations/Comments) 77º período de sesiones. A: Human Rights Library, University of Minnesota (Data de consulta: 28 de desembre de 2007)

<http://www1.umn.edu/humanrts/hrcommittee/spanish/estonia2003.html>

Constitució de la República d'Eslovàquia d'1 de setembre de 1992. Traducció no oficial. Selecció d'articles. A: CIEMEN (ed) Mercator-Drets i Legislació Lingüístics (Data de consulta: 28 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/SLOVK1-CT.htm>

Constitució de la República d'Eslovènia de 23 de desembre de 1991. Traducció no oficial. Selecció d'articles. A: CIEMEN (ed) Mercator-Drets i Legislació Lingüístics (Data de consulta: 28 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/bulletins/46-13.htm>

Constitució d'Estònia de 28 de juny de 1992. Traducció no oficial. Selecció d'articles. A: CIEMEN (ed) Mercator-Drets i Legislació Lingüístics (Data de consulta: 28 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/ESTN1-ct.htm>

Constitució de la República de Lituània de 25 d'octubre de 1992. Traducció no oficial. Selecció d'articles. A: CIEMEN (ed) Mercator-Drets i Legislació Lingüístics (Data de consulta: 30 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/LITU1-ct.htm>

Cueto C. de (2002). La protecció de las minorías en los procesos de democratización del Este de Europa. El caso del gobierno eslovaco de Vladimir Meciar y la minoría magiar. A: *Actas del III Encuentro Español de Estudios sobre la Europa Oriental (Volumen Primero)*. Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol. N. 41-42 (pàg. 47-65)

Deop Madinabeitia, X. (2000). *La protección de las minorías nacionales en el Consejo de Europa*. A: Instituto Vasco de Administración pública. Bilbao.

Eagleton T. (2000) "El nacionalismo y el caso de Irlanda". A: Akal S,A, (Ed.) *El nacionalismo en tiempos de globalización* (pàg. 51-70). New Left Review

Fearon J. (1998). "Commitment problems and the spread of ethnic conflict". A: D.A. Lake & D. Rotchild (eds.) *The international spread of ethnic conflict* (pàg. 107-126). Princeton: Princeton University Press.

Ferrero, R. (2002). La polémica en torno a la Ley de Estatus húngara. A: *Actas del III Encuentro Español de Estudios sobre la Europa Oriental (Volumen Primero)*. Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol. N. 41-42 (pàg. 65-75)

Flores, C. (2002). Nuevas consideraciones en torno a la transformación de los sistemas electorales en la Europa del Este (El caso de los nuevos socios comunitarios, 1995-2003) A: *Actas del III Encuentro Español de Estudios sobre la Europa Oriental (Volumen Primero)*. Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol. N. 41-42 (pàg. 75-97)

Forés, L. (2007) Unió Europea: l'auge de l'independentisme. ¿I si neix un nou Estat dins de la UE?. Avui, 10 de novembre.

Fossas Espadaler, E. (2003). "Estado federal y realidades plurinacionales". A: Informe Pi i Sunyer sobre el desarrollo autonómico y la incorporación de los principios de la Unión Europea". Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals.

Gabancho, P. (2007). *El preu de ser catalans*. 4a.ed. Barcelona: Meteora (Cronos; núm. 8)

González C. (2002). *La protección a las minorías nacionales transfronterizas*. A: ARI, núm. 7. Real Instituto Elcano. (Data de consulta: 25/12/07)
http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_es/Zonas_es/Demografia+y+Poblacion/ARI+7-2002

Grubisic V. (1995). *Los contactos de los idiomas autóctonos y alóctonos en la República de Croacia (análisis sincrónico)*. A: Studia Croatica, núm. 129, Pàg. 110, University of Waterloo, Canada (Data de consulta: 25/12/07) <http://www.studiacroatica.org/revistas/129/1290200.htm>

Guibernau M.. (2000) *Nacions sense Estat: escenaris polítics diversos*. A: Proa (ed) *Nacionalisme: debats i dilemes per a un nou mil·lenni*. (pàg. 145-178). Barcelona: Temes contemporanis, núm. 12

Habermas J. (2000) "El estado-nación europeo y las presiones de la globalización". A: Akal S.A. (Ed.) *El nacionalismo en tiempos de globalización* (pàg. 121-134). New Left Review

Häkkinen, K.. (2001). *Sociedades multiculturales y pluralistas: conceptos y modelos*. A: *Diversidad Étnica en Europa: Desafíos al Estado Nación*. (pàg. 137-145). Bilbao: Universidad de Deusto.

IDESCAT (2006). *Residents estrangers per país de nacionalitat*. (Data de consulta: 11 de desembre de 2007) <http://www.idescat.net/dequavi/Dequavi?TC=444&V0=1&V1=11>

Kuus, M. (2002) *European Integration in Identity Narratives in Estonia: A Quest for Security*. A: International Peace Research Institute, Oslo (ed) *Journal of Peace Research*, Vol. 39, núm. 1 (pàg. 91-108)

Kymlicka W. (2004). *El multiculturalisme nord-americà a l'arena internacional*. A: Quaderns de la Mediterrània. Núm. 1. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània.

Laitin, D. (1995). "Transicions to Democracy and Territorial Integrity". A: A.Przeworski (ed.) *Sustainable Democracy* (part I, pàg. 19-33). Nova York: Cambridge University Press.

Lavin M. (2006). *El movimiento separatista de Quebec*. A: Instituto de Relaciones Internacionales. UVM Chile (Data de consulta: 27 de desembre de 2007)
http://www.uvm.cl/sitio_iri/diploma/monog/2006/Mov%20separatista%20de%20Qu%E9bec%20-%20Michel%20Lav%EDn.pdf

Larrain M. (2002). *El movimiento a favor de los derechos civiles en Irlanda del Norte*. A: Heidelberg Center para América Latina. Santiago. Universidad de Heidelberg (Data de consulta: 29 de desembre de 2007) <http://members.tripod.com/~propolco/monograf/ulster.htm>

Llei constitucional dels drets de les minories nacionals (traducció no oficial al català). Zagreb, 13 de desembre de 2002. Parlament Croat (Data de lectura: 15 de desembre de 2007)
<http://www.ciemen.org/mercator/butlletins/54-03.htm>

Linz, J.J. (1999). "Democracia, multinacionalismo y federalismo". *Revista Española de Ciencia Política*. (vol. I, núm. 1, pàg 7-40)

Llei LXII de 2001 sobre els hongaresos que viuen en països veïns. Hongria. (traducció no oficial al català). (Data de lectura: 15 de desembre de 2007)
<http://www.ciemen.cat/mercator/butlletins/49-25.htm>

Llobera J.R. (2000) Els sentiments nacionals com a realitat última. A: Proa (ed) *Nacionalisme: debats i dilemes per a un nou mil·lenni*. (pàg. 103-117). Barcelona: Temes contemporanis, núm. 12

López Tena, A. (2007). *Catalunya sota Espanya*. 1a. ed. Barcelona: La Magrana.

Mamedov E. (2004). *Los países bálticos ante su adhesión a la Unión Europa*. A: ARI, núm. 98. Real Instituto Elcano. (Data de consulta: 26/12/07)
<http://www.realinstitutoelcano.org/analisis/517.asp>

Maiz R. (2006) *Los nacionalismos antes de las naciones*. *Polít. cult.* [online]. no. 25 [Data de consulta: 23 de desembre de 2007], pp. 79-112.
http://scielo.unam.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0188-77422006000100005&lng=es&nrm=iso

Mantrant S. (1991). *Para entender el nacionalismo báltico*. A: Papeles para la paz, (pàg. 77-84). Barcelona, núm. 41

Miley, T.J. (2007) *Against the Thesis of the "Civic Nation": The Case of Catalonia in Contemporary Spain*. A: Nationalism and Ethnic Politics. Vol. 13 (pàg. 1-37)

O'Leary B. (2000) L'Acord britanicoirlandès del 1998, i el plus del consensualisme. A: Proa (ed) *Nacionalisme: debats i dilemes per a un nou mil·lenni*. (pàg. 203-227). Barcelona: Temes contemporanis, núm. 12

Oliveras, N. (2001). *Els principals conceptes en el reconeixement dels drets lingüístics als estats europeus*. A: CIEMEN (ed) Mercator-Drets i Legislació Lingüística (Data de consulta: 28 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/pdf/wp2-def-ct.PDF>

Portal Quebec. Gouvernement du Québec. (Data de consulta: 30 de desembre de 2007). <http://www.gouv.qc.ca/portail/quebec/pgs/commun/?lang=es>

Priedite A. (2003). *L'evolució de la legislació sobre la llengua estatal, l'ensenyament i la nacionalització: una reflexió sobre el procés de democratització de Letònia*. . A: CIEMEN (ed) Col·lecció "Documents de Treball" – Mercator-Drets i Legislació Lingüística, núm. 12 (Data de consulta: 27 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/pdf/wp12-def-cat.pdf>

Poggeschi, G. (2004) La política lingüística a Letònia. A: Noves SL. Revista de Sociolingüística. (Data de consulta: 27/12/07) http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm04tardor/docs/c_poggeschi.pdf

Rannut M. (2004). La planificació lingüística a Estònia: passat i present. A: CIEMEN (ed) Col·lecció "Documents de Treball" – Mercator-Drets i Legislació Lingüística, núm. 16 (Data de consulta: 25 de desembre de 2007) <http://www.ciemen.org/mercator/pdf/wp16-def-cat.PDF>

Rannut M. (2004) *Política lingüística a Estònia*. A: Noves SL, Revista de Sociolingüística. Secretaria de Política Lingüística. Generalitat de Catalunya. Primavera. (Data de consulta: 28 de desembre de 2007) http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm04primavera-estiu/c_rannut1_6.htm

Renyer, J. (2006). *Autodeterminació: la via catalana*. A: Idees. Revista de Temes Contemporanis, núm. 30 juliol-setembre. Barcelona. Ed. Centre d'Estudis de Temes Contemporanis. Dpt. Vicepresidència. Generalitat de Catalunya.

Requejo F. (2003). *80 propostes per una nova Europa*. A: Informe final de la Convenció Catalana sobre el futur de la Unió Europea. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Patronat Català pro Europa.

Ryan, S. (2001). Irlanda del Norte: ¿El Acuerdo de Belfast como modelo para la resolución de conflictos? A: *Diversidad Étnica en Europa: Desafíos al Estado Nación*. (pàg. 75-83). Bilbao: Universidad de Deusto.

Smith A.D. (2000) Interpretacions de la identitat nacional. A: Proa (ed) *Nacionalisme: debats i dilemes per a un nou mil·lenni*. (pàg. 119-142). Barcelona: Temes contemporanis, núm. 12

Sort Jané J. (2001) *El Federalisme executiu i el debat sobre la qüestió nacional al Canadà*. A: Universitat Pompeu Fabra. Tesis de doctorat. (Data de consulta. desembre 2007)

<http://www.tdx.cesca.es/TDX-1010102-161400/index.html#documents>

Southern N. (2007) *Britishness, "Ulsterness" and Unionist Identity in Northern Ireland*. A: Routledge (ed) *Nationalism and Ethnic Politics*. Vol 13 (pàg. 71-102)

Tornos Mas, J., Director (2007) *Informe Comunidades Autónomas 2006*. Barcelona: Instituto de Derecho Público. Pàg. 949-958.

Vihalemm, T. (2007). *Crystallizing and Emancipating Identities in Post-Communist Estonia*. A: Routledge (ed) *Nationalities Papers*, Vol. 35 (pàg. 477-502)

Vilanova P. (1998) *Unas notas acerca del pacto de Stormont y el proceso de paz en Irlanda del Norte o Ulster*. A: La factoria, núm. 6, juny-setembre (Data de consulta: 27 de desembre de 2007) <http://www.lafactoriaweb.com/articulos/vilanova6.htm>

Volcic, Z. (2005) *'The Machine that Creates Slovenians': The Role of Slovenian Public Broadcasting in Re-affirming and Re-inventing the Slovenian National Identity*. A: Routledge (ed). *National Identities*. Vol. 7 (pàg. 287-308)

Annex I: La clivella d'origen a Catalunya.

Per la seva relació amb el tema del treball, he considerat convenient incorporar un extracte de l'estudi que vaig fer en el primer semestre de 2007 per a una de les proves d'avaluació continuada de l'assignatura de comportament electoral de la UOC (avaluada en grau d'excel·lent).

Si la teoria de les clivelles ha de poder explicar pautes de vot permanents a la societat catalana, cal dir que això ho fa en el cas català en les dues clivelles de classe social i d'origen. L'observació de les taules ens permet afirmar que la clivella d'origen és molt més forta que la de classe. Així, per exemple, des del punt de vista de classe, el vot dels "empresaris" es va repartir a parts pràcticament iguals entre PSC-ERC i CiU (34%-29%)
Altres estudis recents reforcen aquesta hipòtesi³⁶.

Un dels grans dubtes electorals històrics a Catalunya era saber si el PSC no guanyava les eleccions catalanes perquè els seus candidats presentaven un perfil que no es corresponia amb el bàndol en què les clivelles situaven teòricament el seu electorat. Les darreres eleccions han demostrat que no ha estat així i que en l'electorat PSC pesava més la clivella d'origen que la de classe. Això ho podem confirmar analitzant la pregunta de la mateixa enquesta sobre quines eleccions es consideren més importants i on la clivella d'origen es torna a manifestar amb força: només els nascuts a Catalunya consideren les eleccions catalanes més importants que les espanyoles (32%-28%), ben diferent dels nascuts a Andalusia (14%-47%) o a la resta d'Espanya (13%-52%).

D'altra banda, l'emergència i manteniment electoral d'ERC (i, recentment, de Ciutadans, a l'espera que es consolidin o no) dibuixen un mapa electoral que s'adiu als diferents valors dels espais sociològics producte de les clivelles, com deia a la pregunta 1, i s'estan produint fonamentalment al voltant de la clivella d'origen. L'esquema de partits català, producte de les dues grans clivelles esmentades, pot acabar presentant una oferta electoral a la belga o a la basca..

... / ...

³⁶ Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació. Direcció General de Participació. **Enquesta sobre participació política a Catalunya**. RPEO núm. 372, gener 2007. Aquest estudi visualitza que el grau de politització dels enquestats (% de persones que se saben autoubicar) en relació a la clivella d'origen és major que el grau de politització de la clivella de classe. El grau de politització dels votants i dels abstencionistes respecte de l'eix del sentiment d'identificació català-espanyol és molt similar. En canvi, en el cas de l'eix esquerra-dreta els votants estan més polititzats.

Si comparem les dades de les taules veurem que no podem pronosticar amb suficient certesa a quina part de la clivella es troba una persona per raó de la seva pertinença social (únicament els “quadres/empleats” donen una distribució de vot similar a la dels “nascuts a Catalunya”).

La juxtaposició de clivelles es planteja quan no hi ha cap relació entre les clivelles existents i per tant el pertànyer a un bàndol en una clivella no permet pronosticar a quin bàndol s’hi serà en l’altra. Per tot el que es porta argumentat, aquest és el cas de Catalunya, tot i que amb un fort decantament de nou en la clivella d’origen pel que fa als no nascuts a Catalunya, mentre que els que hi han nascut es troben molt més repartits. Fixem-nos també que, en el comportament electoral segons la llengua que es parla, el 50% dels qui parlen català voten CiU+ERC, mentre que PP+PSC+IV són votats pel 25% de catalanoparlants. En canvi, solament un 9% dels castellanoparlants voten CiU+ERC i un 35% ho fan a l’altre bloc.

... / ...

Em podria dir a quin partit va votar a les darreres eleccions autonòmiques de 2003?

	PP	CiU	ERC	PSC(PSOE)	ICV/EUiA
Prof.liberal	3	0	34	23	23
Empresari	0	29	10	24	0
Autònom/pagès	2	17	18	13	6
Quadre/empleat	2	18	16	22	10
Treb/obrer	4	6	6	23	3
Aturat	3	7	11	21	9
Mestressa casa	6	16	5	31	1
Jubilat/Pension.	5	22	9	32	1
Estudiant	0	6	15	11	3

Els càlculs que són a continuació, s’han fet sobre el nombre total de persones enquestades: s’ha calculat primer el nombre de persones que representaven els percentatges de les fileres anteriors donades per l’enquesta i s’ha fet a continuació el càlcul de percentatge que aquest nombre representava sobre el total de persones enquestades.

	PP	CiU	ERC	PSC(PSOE)	ICV/EUiA
Prof.liberal	1	0	5	4	4
Empresari	0	3	1	6	0
Quadre/empleat	9	78	69	95	43
Treb/obrer	21	32	32	121	28
Aturat	3	6	10	18	8

	PP	CiU	ERC	PSC(PSOE)	ICV/EUiA
Prof.liberal	0,05	0	0,25	0,20	0,20
Empresari	0	0,15	0,05	0,30	0
Quadre/empleat	0,45	3,91	3,46	4,76	2,15
Treb/obrer	1,05	1,60	1,60	6,06	1,40
Aturat	0,15	0,30	0,50	0,90	0,40

Empresaris + professionals liberals són l’1,3% de la mostra, mentre que quadres/empleats + treb/obres + aturats representen el 52,2.

Vot per origen de naixement.

	PP	CiU	ERC	PSC(PSOE)	ICV/EUiA
Catalunya	3	20	16	21	6
Andalusia	4	6	1	48	3
Espanya-Andalusia	9	11	3	36	5

Annex II. Comparativa participació social Catalunya/Espanya³⁷.

RPEO núm. 372, gener 2007. P24. Ara li llegiré una relació de grups o associacions. Em podria dir, per a cadascun d'ells, si en forma part actualment, si ara no en forma part però ho havia fet en el passat o si no n'ha format part mai?

Estudi 2632 del CIS, gener 2006. PREGUNTA 12. Las personas, algunas veces, pertenecen a ciertos grupos o asociaciones. Para cada uno de los grupos que le voy a leer a continuación, dígame, por favor, si Ud.:

	En forma part actualment	N'ha format part.	No n'ha format part mai.	NS/NC
Un club esportiu				
<i>Catalunya</i>	24,6	29,1	45,7	0,6
<i>Espanya</i>	10,1	16,3	73,3	0,4
Una associació de veïns				
<i>Catalunya</i>	25,4	16,5	57,6	0,5
<i>Espanya</i>				
Una associació cultural o de lleure				
<i>Catalunya</i>	18,9	21,2	59,2	0,7
<i>Espanya</i>	12,0	10,5	76,9	0,6
Una AMPA				
<i>Catalunya</i>	11,4	25,6	62,5	0,6
<i>Espanya</i>				
Un sindicat, associació empresarial, col·legi professional				

³⁷ Font: Elaboració pròpia a partir de les enquestes citades.

	En forma part actualment	N'ha format part.	No n'ha format part mai.	NS/NC
<i>Catalunya</i>	15,3	13,3	70,8	0,6
<i>Espanya sindicat/empresaris</i>	11,2	8,0	80,0	0,6
<i>Espanya col·legi profes.</i>	4,9	2,2	92,4	0,4
Una associació juvenil o de la tercera edat	8,4	19,3	71,7	0,6
<i>Catalunya</i>	2,7	9,9	87,1	0,4
<i>Espanya (juvenil)</i>				
Una parròquia o altre tipus d'associació religiosa	8,3	13,0	78,0	0,6
<i>Catalunya</i>	7,9	6,6	85,1	0,4
<i>Espanya</i>				
Una ONG mediambiental, d'assistència a col·lectius, de cooperació per al desenvolupament.	13,7	7,3	78,3	0,7
<i>Catalunya</i>	7,1	3,8	88,5	0,6
<i>Espanya</i>				
Un partit polític				
<i>Catalunya</i>	4,4	5,9	89,1	0,6
<i>Espanya</i>	4,5	3,9	91,3	0,3

Annex III: Convenis de doble nacionalitat.

Conveni de doble nacionalitat amb la R.Argentina de 14 d'abril de 1969, ratificat per instrument de 2 de febrer de 1970 (BOE núm. 236 de 2 d'octubre de 1971)

Art. 1

Los españoles y los argentinos de origen podrán adquirir la nacionalidad argentina y la española, respectivamente, en las condiciones y en la forma prevista por la legislación en vigor en cada una de las Partes contratantes, manteniendo su anterior nacionalidad con suspensión del ejercicio de los derechos inherentes a esta última.

Las personas que se acojan las disposiciones del presente Convenio quedarán sometidas a la legislación del país que ha otorgado la nueva nacionalidad y en ningún caso a la legislación de ambas Partes Contratante simultáneamente.

La calidad de nacional, a se refiere el primer párrafo, se determinará con arreglo a las leyes del país de origen y se acreditará ante las autoridades competentes mediante la documentación que éstas estimen necesaria.

Art. 3

Para las personas a que se refieren los artículos anteriores, el ejercicio de los derechos públicos y privados y, en especial, la protección diplomática y el otorgamiento de pasaportes y todos los derechos políticos, civiles, sociales y laborales se regirán por las leyes del país que otorga la nueva nacionalidad.

Por la misma legislación se regulará el cumplimiento de las obligaciones militares, entendiéndose como cumplidas las satisfechas en el país de origen.

Conveni de doble nacionalitat amb Bolívia de 12 d'octubre de 1961, ratificat per instrument de 25 de gener de 1962 (BOE núm. 90 de 14 d'abril de 1964)

Art. 1

Los españoles y los bolivianos podrán adquirir la nacionalidad boliviana o española, respectivamente, en las condiciones y en la forma prevista por la legislación en vigor en cada una de las Altas Partes contratantes, sin perder por ello su anterior nacionalidad.

Sin embargo, los que hubiesen adquirido la nacionalidad española o boliviana por naturalización, no podrán acogerse a las disposiciones del presente Convenio. La calidad de nacionales se acreditará ante la autoridad competente, en vista de los documentos que ésta estime necesarios.

Art. 3

Para las personas a que se refiere el artículo anterior, el otorgamiento de pasaporte, la protección diplomática y el ejercicio de los derechos civiles y políticos se regirán por la Ley del país donde se hayan domiciliado, que también regirá para los derechos de trabajo y de seguridad social.

Los súbditos de ambas Partes contratantes, a que se hace referencia, no podrán estar sometidos simultáneamente a las legislaciones de ambas, en su condición de naturales de las mismas, sino sólo a las de aquella en que tengan su domicilio. El cumplimiento de las obligaciones militares se regulará por dicha legislación, entendiéndose cumplidas las ya satisfechas en su país de origen con arreglo a sus Leyes, y quedando el interesado en la situación militar que por su edad le corresponda.

El ejercicio de los derechos civiles y políticos, regulado por la Ley del país del domicilio, no podrá surtir efectos en el país de origen si ello lleva aparejada la violación de sus normas de orden público.

Conveni de doble Nacionalitat amb Equador de 4 de març de 1964 (BOE 11 de 13 de gener de 1965) modificat per Protocol de 25 d'agost de 1995 (BOE de 16/08/2000)

Art. 1

Los españoles y los ecuatorianos podrán adquirir la nacionalidad ecuatoriana o española, respectivamente, en las condiciones y en la forma prevista por la legislación en vigor en cada una de las Altas Partes contratantes, sin perder por ello su anterior nacionalidad.

Sin embargo, los que hubieren adquirido la nacionalidad española o ecuatoriana por naturalización, no podrán acogerse a las disposiciones del presente Convenio.

La calidad de nacionales se acreditará ante la autoridad competente mediante los documentos que ésta estime necesarios.

Art. 3

Para las personas a que se refiere el artículo primero de este Convenio, el otorgamiento de pasaporte, la protección diplomática y el ejercicio de los derechos civiles y políticos se regirán por la Ley del país que otorga la nueva nacionalidad.

Por la misma legislación se regulará el cumplimiento de las obligaciones militares, entendiéndose como ya cumplidas aquellas que lo hubieran sido en el país de procedencia.

Los derechos del trabajo y de la Seguridad Social se rigen por la Ley del país en que se realiza el trabajo.

Los nacionales de ambas Partes Contratantes a que se hace referencia en ningún caso podrán estar sometidos simultáneamente a las legislaciones de ambas en su condición de nacionales de las mismas, sino a la legislación del país que ha otorgado la nueva nacionalidad.

El ejercicio de los derechos civiles y políticos regulados por la Ley del país que otorga la nueva nacionalidad no podrá surtir efectos en el país de origen, si ello lleva aparejada la violación de sus normas de orden público.

En el caso de que una persona que goce de la doble nacionalidad traslade su residencia al territorio de un tercer Estado, se entenderá que su nacionalidad es, a los efectos de determinar la dependencia política y la legislación aplicable, la última que hubiera adquirido.

Conveni de doble nacionalitat amb Perú de 16 de maig de 1959, ratificat per instrument de 15 de desembre de 1959 (BOE núm. 94 de 19 d'abril de 1960)

Art. 1

Los españoles y los peruanos podrán adquirir la nacionalidad peruana o española, respectivamente, en las condiciones y en la forma prevista por la legislación en vigor en cada una de las Altas Partes Contratantes, sin perder por ello su anterior nacionalidad.

Sin embargo, los que hubieren adquirido la nacionalidad española o peruana por naturalización, no podrán acogerse a las disposiciones del presente Convenio.

La calidad de nacionales se acreditará ante la autoridad competente en vista de los documentos que esta estime necesarios.

Art. 3

Para las personas a que se refiere el artículo anterior, el otorgamiento de pasaporte, la protección diplomática y el ejercicio de los derechos civiles y políticos se regirán por la Ley del país donde se hayan domiciliado, que también regirá para los derechos de trabajo y de seguridad social.

Los súbditos de ambas Partes Contratantes a que se hace referencia no podrán estar sometidos simultáneamente a las legislaciones de ambas, en su condición de naturales de las mismas, sino sólo a la de aquella en que tenga su domicilio. El cumplimiento de las obligaciones militares se regulara asimismo, por dicha legislación, entendiéndose cumplidas las ya satisfechas conforme a la Ley del país de procedencia

y quedando, el interesado, en el de su domicilio, en la situación militar que por su edad le corresponda.

El ejercicio de los derechos civiles y políticos regulado por la Ley del país de domicilio no podrá surtir efectos en el país de origen si ello lleva aparejada la violación de sus normas de orden público.

Conveni de doble Nacionalitat amb R. Dominicana de 15 de març de 1968 ratificat per instrument de 16 de desembre de 1968 (BOE núm. 34 de 3 de febrer de 1969).

Art. 1

Los españoles y dominicanos podrán adquirir la nacionalidad dominicana o española, respectivamente, en las condiciones y en la forma prevista por la legislación en vigor en cada una de las Partes Contratantes, sin perder por ello su anterior nacionalidad. La calidad de nacionales se acreditará ante la Autoridad competente, a la vista de los documentos que ésta estime necesarios.

Art. 3

Para las personas a que se refiere el artículo anterior, el otorgamiento de pasaporte, la protección diplomática y el ejercicio de los derechos civiles y políticos se regirán por las leyes del país que otorga la nueva nacionalidad, a partir de la fecha en que se hayan practicado las inscripciones.

Los derechos de trabajo y de seguridad social se regirán por la ley del lugar en que se realiza el trabajo.

Los nacionales de ambas Partes Contratantes a los que se refiere este Convenio, en ningún caso podrán estar sometidos simultáneamente a las legislaciones de ambas, en su condición de nacionales de las mismas, sino sólo a la legislación del país que ha otorgado la nueva nacionalidad.

Por la misma legislación se regulará el cumplimiento de las obligaciones militares, entendiéndose como ya cumplidas si hubiesen sido satisfechas, o no se exigiesen, tales obligaciones en el país de procedencia.

El ejercicio de los derechos civiles y políticos, regulado por las leyes del país que otorga la nueva nacionalidad, no podrá realizarse en el país de origen si ello lleva aparejada la violación de sus normas de orden público.